

Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Πατρών
Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας
Τμήμα Λογοθεραπείας

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΕΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ ΑΤΟΜΩΝ
ΑΥΤΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΣΜΑΤΟΣ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ
ΤΩΝ ΠΑΘΗΤΙΚΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ»

TITLE: GRAMMATICAL ABILITIES OF
CHILDREN WITH AUTISTIC SPECTRUM
DISORDERS: THE CASE OF PASSIVE
SENTENCES

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: ΙΣΜΙΡΛΙΔΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ
ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΤΕΡΖΗ ΑΡΧΟΝΤΩ

Πάτρα,
Μάιος 2010

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την καθηγήτριά μου Τερζή Αρχόντω, της οποίας η βοήθεια ήταν μείζονος σημασίας και σαφώς χωρίς την ευγενική παρουσία, καθοδήγηση της και συνεχή επικοινωνία μας, παρά τον φόρτο εργασίας της, η μελέτη της πτυχιακής αυτής εργασίας θα ήταν αδύνατο να λάβει χώρα σε ένα αρκετά πιεσμένο από άποψη υποχρεώσεων χρονικό διάστημα.

Θα αποτελούσε παράλειψη από μέρους μου εάν δεν ευχαριστούσα την Ζιούδρου Ευανθία, στην οποίας το κέντρο ολοκλήρωσα την πρακτική μου άσκηση και η οποία με διευκόλυε ιδιαίτερα ως προς τη χορήγηση της μελέτης σε παιδιά του κέντρου, καθώς επίσης και για τις ημέρες κατά τις οποίες απουσίασα από το κέντρο προκειμένου να μεταφερθώ στην Πάτρα για να συναντήσω την αρμόδια καθηγήτρια.

Άξιος ευχαριστιών επίσης χρήζει ο συνάδελφός μου Ντιώνιας Πάρης, ο οποίος με βοήθησε στο δύσκολο έργο της χορήγησης της μελέτης στα παιδιά με αυτισμό.

Για την συμμετοχή τους στην ομάδα ελέγχου, θα ήθελα να ευχαριστήσω τα αδέρφια και ξαδέρφια μου που με περισσή θέληση συντέλεσαν στην ολοκλήρωση της πτυχιακής μου εργασίας.

Τέλος, για το δανεισμό στοιχείων από την πτυχιακή εργασία της εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω την Δρίβα Ευαγγελία.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχαριστίες.....	2
Περιεχόμενα.....	3
Περίληψη.....	5
Εισαγωγή.....	7
I. Θεωρητικό υπόβαθρο.....	
i) Κατάκτηση της γλώσσας.....	8
Γλώσσα: Ορισμός και φυσιολογική κατάκτηση.....	
ii) Θεωρητική προσέγγιση- Αυτισμός και Γλωσσικές δυσκολίες.	8
Αυτισμός- Γενικά χαρακτηριστικά	
Γλώσσα και αυτισμός.....	15
iii) Κατάκτηση παθητικής δομής.....	22
Ηλικίες κατάκτησης παθητικής δομής.....	
iv) Υποθέσεις εργασίας.....	24
II. Μεθοδολογία.....	
i) Τα υποκείμενα.....	24
ii) Το υλικό.....	
Ρήματα.....	26
Προτάσεις.....	27
iii) Σχεδιασμός πειράματος.....	30
Η λογική του πειράματος.....	30
Ερωτηματολόγιο.....	31
Οι εικόνες και οι προτάσεις ελέγχου.....	32
Οι εικόνες.....	33
iv) Η χορήγηση της δοκιμασίας.....	34
v) Στόχοι πειράματος.....	35
III. Αποτελέσματα.....	36
i) Σύγκριση των αποδόσεων εξατομικευμένα του κάθε υποκειμένου με αυτισμό με παιδιά: α) ίδιας χρονολογικής ηλικίας (με φυσιολογική γλωσσική ανάπτυξη), β) ίδιου MME (με φυσιολογική γλωσσική ανάπτυξη).....	36

ii) Σύγκριση των αποδόσεων των Μ.Ο. των 3 υποκειμένων με αυτισμό με τις αποδόσεις των Μ.Ο. των 2 τυπικά αναπτυσσόμενων παιδιών (με παραπλήσιο ΜΜΕ).....	47
IV. Συμπεράσματα.....	50
Βιβλιογραφία.....	53
Παράρτημα.....	55
Προτάσεις.....	55
Ερωτηματολόγιο.....	57
Ενδεικτικές εικόνες.....	59

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παθητική φωνή είναι μία πολύπλοκη συντακτική δομή η οποία κατακτάται σταδιακά και σε διαφορετική χρονολογική ηλικία ανάλογα την εκάστοτε συντακτική δομή (ρηματικός/επιθετικοποιημένος τύπος, ρήματα που δηλώνουν/δε δηλώνουν ενέργεια, παρουσία/απουσία της Προθετικής Φράσης (ΠΦ)). Ο χρόνος κατάκτησης όλων των συντακτικών δομών άρα και της παθητικής δομής εξ ολοκλήρου εξαρτάται (αν βγάλουμε τον παράγοντα χρονολογική ηλικία) και από το νοητικό δυναμικό των υποκειμένων. Σε περιπτώσεις λοιπόν όπου υποκείμενα δε συμβαδίζουν όσον αφορά το νοητικό και γλωσσικό επίπεδο, με το επίπεδο βάση της χρονολογικής τους ηλικίας τότε η παθητική δομή αργεί να κατακτηθεί και σε ορισμένες περιπτώσεις ίσως να μην κατακτηθεί και ποτέ. Στην παρούσα λοιπόν εργασία, εξετάζεται η κατανόηση της παθητικής δομής σε παιδιά με αυτισμό. Το τεστ που χορηγήθηκε, έχει λάβει χώρα και παλαιότερα σε τυπικά αναπτυσσόμενα υποκείμενα. Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα τελευταία νέα σχετικά με τον αυτισμό και τις παραμέτρους της γλώσσας τους (μορφή, περιεχόμενο και χρήση) πιστεύεται πως είναι ενδιαφέρον να παρατηρηθεί ο τρόπος με τον οποίο τα υποκείμενα με αυτισμό αντιλαμβάνονται την παθητική φωνή. Πιο συγκεκριμένα, στοχεύεται να ελεγχθεί ποια μορφή (ρηματικός/επιθετικοποιημένος τύπος) και ποιο είδος ρημάτων (ρήματα με ενέργεια/χωρίς ενέργεια) κατανοείται νωρίτερα/ευκολότερα από υποκείμενα με αυτισμό καθώς επίσης και το αν η Προθετική Φράση ενισχύει ή όχι την κατανόηση της παθητικής φωνής καθώς και τις ηλικίες που φαίνεται να κατανοείται η κάθε συντακτική δομή της παθητικής (εάν κατανοείται). Όσον αφορά τα κύρια ευρήματα που εξάχθηκαν, αναφέρεται πως η μορφή η οποία φαίνεται να διευκολύνει την απόδοση των υποκειμένων με αυτισμό είναι η ρηματική των ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια και με την ΠΦ παρούσα. Το είδος στο οποίο αποδίδει καλύτερα η ομάδα των υποκειμένων με αυτισμό, είναι τα ρήματα που δηλώνουν ενέργεια με ελάχιστη διαφορά από τα ρήματα που δε δηλώνουν ενέργεια. Όσον αφορά το αν η ΠΦ ενισχύει ή όχι την κατανόηση της παθητικής φωνής, αναφορικά με την ομάδα των υποκειμένων με αυτισμό, παρατηρείται πως δεν υπάρχει σχεδόν καμία απολύτως διαφορά,

ενώ οι αποδόσεις της ομάδας των υποκειμένων με αυτισμό(ως προς την χαμηλή απόδοση της ομάδας δηλαδή) δεν κυμαίνονται σε επίπεδα τέτοια ώστε να μπορούν να εξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με τις ηλικίες κατανόησης της κάθε συντακτικής δομής. Επιπλέον, ένα συμπέρασμα αναφορικά με τα τρία μεγαλύτερα υποκείμενα της ομάδας με αυτισμό, είναι πως η απόδοσή τους δε συμβαδίζει καθόλου με την ηλικία τους(τα υποκείμενα της ηλικίας τους αποδίδουν 100% σωστά), κάτι που μεταφράζεται με δυσκολία τους στη συντακτική δομή. Κατά τον τρόπο αυτόν, επιβεβαιώνονται οι πρόσφατες έρευνες που θέλουν τα υποκείμενα με αυτισμό να εμφανίζουν δυσκολίες στη σύνταξη, κάτι που επιβεβαιώνεται και από το MME τους που κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Όπως είναι γνωστό, ένα από τα κυριότερα χαρακτηριστικά των διαταραχών του αυτιστικού φάσματος είναι η καθυστερημένη ή ελλιπής ανάπτυξη στον λόγο. Οι δυσκολίες ποικίλλουν. Ο λόγος των παιδιών που ανήκουν στο φάσμα του αυτισμού κυρίως σε ότι αφορά τα επίπεδα της μορφής (φωνολογία, μορφολογία και σύνταξη) και της σημασιολογίας, φαίνεται να παρουσιάζει μη ειδικές δυσκολίες. Οι μη ειδικές ως προς την αυτιστική διαταραχή δυσκολίες στη γλώσσα οφείλονται είτε στο χαμηλό νοητικό δυναμικό που συνοδεύει συχνά τα άτομα με αυτισμό, είτε σε επιπρόσθετες αναπτυξιακές διαταραχές λόγου / γλώσσας που συνυπάρχουν με την αυτιστική διαταραχή. Έτσι, μπορεί να παρατηρηθεί δυσκολία στην σύνταξη προτάσεων, δυσκολία στην κατάκτηση των χρόνων των ρημάτων, χαμηλό λεξιλόγιο, δυσκολία στην ανάκληση εννοιών, φωνολογικές διαταραχές, χαλαρή άρθρωση, διαταραχές του ρυθμού της ομιλίας(Βογινδρούκας, 2005).

Όσον αφορά τις παθητικές προτάσεις, είναι ένα πεδίο με μεγάλο ερευνητικό ενδιαφέρον, καθώς βρίσκεται να είναι εξασθενημένες σε αρκετές διαταραχές. Ενδεικτικά αναφέρεται η αφασία Broca στην οποία, αν και το πρόβλημα κατανόησης είναι λιγότερο αξιοπρόσεχτο και δυσκολότερο να ανιχνευτεί από τη δυσκολία στη ροή του λόγου, παρόλα αυτά φαίνεται, όπως υποστηρίζουν και οι Goodglass & Kaplan (1983) ότι σε πρώιμα στάδια, άτομα με αφασία Broca, πιθανό να συγχέονται από πιο σύνθετα λεκτικά μηνύματα και προς έκπληξη των ερευνητών, ανακαλύφθηκε μία διάσπαση ως προς την κατανόηση των δομών της σύνταξης. Παρατηρήθηκε μία διάσπαση η οποία περιοριζόταν σε συγκεκριμένες πτυχές της σύνταξης. Έγινε λοιπόν κατανοητό ότι η διάκριση ανάμεσα σε διαφορετικά επίπεδα γλωσσολογικής ανάλυσης δεν ήταν αρκετή και επίσης αυτές οι διακρίσεις μέσα στον τομέα της σύνταξης χρειάζονταν προκειμένου να υπολογιστεί το έλλειμμα κατανόησης (Grodzinsky, 2000). Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, εξάγεται το συμπέρασμα πως δεν είναι λίγες οι φορές που λογοθεραπεία και γλωσσολογία συναρμόζονται προκειμένου να εξαχθούν ενδιαφέρον και αξιόλογα συμπεράσματα και για τις δύο επιστήμες.

- I. Θεωρητικό υπόβαθρο
 - i) Κατάκτηση της γλώσσας

Γλώσσα: Ορισμός και φυσιολογική κατάκτηση

Η γλώσσα είναι ένας κοινωνικά αποδεκτός κώδικας μέσω του οποίου αναπαριστώνται οι ιδέες για τον κόσμο με τη χρήση αυθαίρετων συμβόλων και κανόνων που διέπουν το συνδυασμό αυτών των συμβόλων και αποτελείται από υποσυστήματα (φωνολογικό, σημασιολογικό, μορφοσυντακτικό, πραγματολογικό) τα οποία είναι αποδεκτά και συμφωνημένα από την κοινωνία όπου χρησιμοποιούνται. Πρωταρχικός ρόλος της γλώσσας είναι η επικοινωνία.

Οι κατάλληλες επικοινωνιακές συμπεριφορές κατακτώνται με την κατανόηση των πράξεων ομιλίας (speech acts), οι οποίες αφορούν την επικοινωνιακή πρόθεση του ομιλητή και την ικανότητα πρόβλεψης της συμπεριφοράς του ακροατή. Στόχος τους (των κατάλληλων επικοινωνιακών συμπεριφορών δηλαδή), είναι η κατανόηση της έννοιας της επικοινωνίας κατανοώντας το ρόλο τόσο ως ομιλητής όσο και ως ακροατής αλλά επιπλέον και των αποτελεσμάτων της επικοινωνίας (Flack 1996, από Βογινδρούκα 2005). Από τον 24^ο μήνα και μετά το παιδί πραγματοποιεί τη μετάβασή του στη συμβολική επικοινωνία, χρησιμοποιώντας και αναπτύσσοντας τις γλωσσικές δομές της μητρικής του γλώσσας και πλησιάζοντας όλο και περισσότερο τους γλωσσικούς κανόνες της (Bruner 1974, Bates 1977, από Βογινδρούκα 2005).

Λαμβάνοντας υπόψη τα στάδια φυσιολογικής κατάκτησης του λόγου, υπολογίζεται ότι το παιδί χρησιμοποιεί κατάλληλα την παθητική φωνή περίπου στην ηλικία των 6-7 χρόνων.

- ii) Θεωρητική προσέγγιση-Αυτισμός και Γλωσσικές δυσκολίες
Αυτισμός- Γενικά χαρακτηριστικά

Έως ότου προσδιοριστούν συγκεκριμένοι βιολογικοί δείκτες (βιολογικοί παράγοντες δηλαδή υπεύθυνοι για τον αυτισμό) , ο αυτισμός συνεχίζει να καθορίζεται από τα συμπεριφορικά συμπτώματα που επιδεικνύονται. Αυτά τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα παρατίθενται στα διεθνή διαγνωστικά συστήματα και στα συστήματα ταξινόμησης: DSM IV, (αμερικανική ψυχιατρική ένωση), και ICD 10, (Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας).

Αν και οι γενετικοί παράγοντες διαδραματίζουν έναν σημαντικό αιτιολογικό ρόλο, άλλοι πολλοί ακόμη συντελεστικοί μηχανισμοί περιλαμβάνονται στην αιτιολογία. Η αλληλεπίδραση από όλους αυτούς τους παράγοντες μπορεί να οδηγήσει στην ιδιαίτερη απόκλιση κατά την εκδήλωση των κλινικών χαρακτηριστικών γνωρισμάτων. Δεδομένου ότι ο αυτισμός είναι ουσιαστικά μία αναπτυξιακή διαταραχή, η παρουσίασή της ποικίλει ανάλογα με την ηλικία, τις γνωστικές ικανότητες και τις ικανότητες εκμάθησης.

Αν και γίνονται ακόμη αποδεκτοί, οι διαγνωστικοί όροι «αυτισμός» και «κυρίαρχη αναπτυξιακή διαταραχή» σταδιακά αντικαθίστανται από τον όρο «διαταραχές αυτιστικού φάσματος» (Autistic Spectrum Disorders, ASD) για να τονίσουν δύο σημεία: ένα, ότι αναφερόμαστε σε συγκεκριμένες διαταραχές της κοινωνικής ανάπτυξης και δύο, ότι υπάρχει μια χαρακτηριστική ετερογένεια στην παρουσίαση των διαταραχών του αυτιστικού φάσματος (ASD), που κυμαίνονται από την πλήρη κλινική εικόνα έως την μερική έκφραση της διαταραχής ή την παρουσία μεμονωμένων χαρακτηριστικών γνωρισμάτων που σχετίζονται με τις διαταραχές του αυτιστικού φάσματος (ASD) αλλά δεν είναι αρκετά για να προβούμε σε κλινική διάγνωση.

Η κλινική εικόνα του αυτισμού ποικίλλει πολύ, όχι μόνο μεταξύ διαφορετικών ατόμων αλλά και μέσα στο ίδιο το άτομο με την πάροδο του χρόνου. Μερικά συμπτώματα μπορεί να χαρακτηρίζονται ως περισσότερο εξέχοντα και έντονα σε μια ηλικία και μπορεί να κυμανθούν όσον αφορά τη φύση και την σοβαρότητά τους σε άλλα, που πιθανόν να οδηγήσουν το υποκείμενο σε εντελώς διαφορετικά προφίλ καθώς όλα είναι εκφράσεις του αυτιστικού φάσματος. Εκτός από την απόκλιση στη συμπεριφορά, υπάρχει επίσης μεγάλη απόκλιση στο επίπεδο των γνωστικών δυνατοτήτων οι οποίες μπορεί να ποικίλουν από το μέσο όρο ή ακόμη και παραπάνω από το μέσο όρο επιπέδου νοημοσύνης ως την βαθιά καθυστέρηση. Αν και κυριαρχούσε η άποψη ότι η πλειοψηφία των ατόμων με αυτισμό ήταν σοβαρά διανοητικώς εξασθενημένα, πρόσφατη έρευνα δείχνει ότι πολλά από τα άτομα έχουν διανοητικές δυνατότητες σε φυσιολογικά επίπεδα. Παρά την απόκλιση μεταξύ των υποκειμένων, όλες οι περιπτώσεις παρουσιάζουν κάποια από τα εξής χαρακτηριστικά σε τρεις περιοχές:

Διαταραχές στην ανάπτυξη της κοινωνικής Αλληλεπίδρασης

Σε μερικά άτομα υπάρχει σημαντική κοινωνική επιφυλακτικότητα, άλλα είναι παθητικά στις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, με περιορισμένο ή εφήμερο ενδιαφέρον για τους άλλους. Μερικά άτομα μπορούν να είναι πολύ ενεργά στις προσπάθειές τους να συμμετέχουν στις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις αλλά το κάνουν με τρόπο περίεργο, μονόπλευρο, χωρίς πλήρη εκτίμηση των αντιδράσεων των άλλων. Οι περισσότεροι είναι σε θέση να αλληλεπιδράσουν αλλά με τους δικούς τους όρους.

Εξασθενημένη λεκτική και μη λεκτική επικοινωνία

Η ανάπτυξη της γλώσσας σε υποκείμενα με διαταραχές του αυτιστικού φάσματος ποικίλλει. Μερικά άτομα δεν αποκτούν ποτέ την ομιλία. Άλλα αρχίζουν να μιλούν, αλλά αφ' ετέρου, συχνά γύρω από την ηλικία 18 μηνών σε 2 έτη μπορεί να υπάρξει μια περίοδος παλινδρόμησης. Άλλα άτομα φαίνεται να έχουν επιφανειακά τη γλώσσα αλλά έχουν δυσκολίες κατανόησης – ειδικά με τις αφηρημένες έννοιες. Σε εκείνους που μαθαίνουν να χρησιμοποιούν τη γλώσσα, τόσο οι εκφραστικές όσο και οι αντιληπτικές δυσκολίες υπάρχουν. Όλα τα άτομα με αυτισμό παρουσιάζουν κάποιο βαθμό δυσκολίας στις αμοιβαίες, αλληλεπιδράσεις –από και προς τους άλλους. Και στη μορφή και στο περιεχόμενο, η γλώσσα τείνει να είναι ασυνήθιστη, με ασυνήθιστα χαρακτηριστικά γνωρίσματα να την περιγράφουν όπως η ηχολαλία ή χρήση διαφορετικών αντωνυμιών (σύνηθες είναι το φαινόμενο που παρατηρείται στα άτομα με αυτισμό κατά το οποίο τείνουν να χρησιμοποιούν την αντωνυμία 'αυτός/ή' ή 'του/της' αναφερόμενοι στον εαυτό τους). Συναισθηματικές αντιδράσεις σε λεκτικές και μη λεκτικές προσεγγίσεις προς τους άλλους είναι επίσης εξασθενημένες, και χαρακτηρίζονται συχνά από την αποφυγή βλεμματικής επαφής, ανικανότητα κατανόησης των εκφράσεων του προσώπου ή των μηνυμάτων που μεταβιβάζονται από τη στάση του σώματος ή τις χειρονομίες. Συνοψίζοντας, υπάρχουν ελλείμματα σε όλες τις συμπεριφορές που απαιτούνται προκειμένου να συμμετέχουν και να ρυθμίσουν την αμοιβαία κοινωνική αλληλεπίδραση. Υπάρχουν συχνά χαρακτηριστικές δυσκολίες στον προσδιορισμό, την κατανόηση και την έκφραση άλλων συναισθημάτων με το ρεπερτόριο της έκφρασης και της κανονικότητας του ατόμου να επηρεάζεται επίσης.

Περιορισμένο ρεπερτόριο του ενδιαφέροντος και των συμπεριφορών

Οι δεξιότητες της φαντασίας είναι σχεδόν πάντα εξασθενημένες μέχρι ενός ορισμένου βαθμού. Σαν παιδιά, τα περισσότερα άτομα αποτυγχάνουν να αναπτύξουν κανονικά το συμβολικό παιχνίδι (η ικανότητα να αναπαριστούν νοερά καταστάσεις, να λειτουργούν με συμβολικές πράξεις (Μπόντη, 2005)) κάτι που στη συνέχεια οδηγεί στην περιορισμένη ικανότητά τους να καταλάβουν τις προθέσεις και τις συγκινήσεις των άλλων. Σε μερικές περιπτώσεις η ικανότητα να φαντάζονται μπορεί να είναι παρούσα πράγματι ακόμα και υπερβολικά, αλλά αυτό δεν οδηγεί στη βελτιωμένη λειτουργική προσαρμογή ή τη συμμετοχή στο κοινωνικό παιχνίδι με τους άλλους. Η αποτυχία στο να αναπτυχθεί μια εσωτερική αντιπροσώπευση του τι έχουν στο μυαλό τους οι άλλοι έχει επιπτώσεις επίσης στην ικανότητα και για την πρόγνωση και για την αντιμετώπιση των προηγούμενων γεγονότων. Πολλές συμπεριφορές είναι συχνά επαναλαμβανόμενες και ιεροτελεστικές. Αυτές μπορεί να περιλάβουν την επαφή με ασυνήθιστα και παράξενα αντικείμενα. Στερεοτυπικές-επαναλαμβανόμενες κινήσεις επίσης παρουσιάζονται. Υπάρχει συχνά μια έντονη άρνηση στην αλλαγή και εμμονή στην ομοιότητα. Ακόμη και ανεπαίσθητες, σε εμάς, αλλαγές στο περιβάλλον μπορούν να προκαλέσουν υπερβολικό άγχος. Πολλά παιδιά με αυτισμό, ιδιαίτερα εκείνα με υψηλή διανοητική ικανότητα, αναπτύσσουν συγκεκριμένα ενδιαφέροντα με τα ασυνήθιστα πράγματα.

Πολλά άτομα παρουσιάζουν υπερβολική υπέρ ή υπό-ευαισθησία σε διάφορες αισθήσεις όπως : αφή, ακουστικά, και οπτικά ερεθίσματα, θερμότητα, κρύο ή/και πόνος. Άλλα συνήθως σχετικά, μη συγκεκριμένα χαρακτηριστικά γνωρίσματα περιλαμβάνουν υψηλά επίπεδα ανησυχίας, προβλήματα ύπνου, σοβαρά ξεσπάσματα και αυτό-καταστροφικές συμπεριφορές. Πολλά άτομα με διαταραχές του αυτιστικού φάσματος επηρεάζονται από άλλα συμπεριφορικά ή/και ψυχιατρικά προβλήματα τα οποία περιλαμβάνουν ψυχιατρικές διαταραχές όπως οι διαταραχές ανησυχίας (σε ποσοστό μέχρι 60%), η κατάθλιψη και άλλες συναισθηματικές διαταραχές, υπερδραστηριότητα, διάσπαση προσοχής, ψυχαναγκαστική διαταραχή, σπασμοί, κατατονία. Μια λεπτομερής αξιολόγηση αυτών των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων είναι ουσιαστική. Πολλά τέτοια προβλήματα (παραδείγματος χάριν, κατάθλιψη ή ανησυχία) μπορεί να προμηγύουν το γεγονός ότι το

περιβάλλον είναι ακατάλληλο, ή το θεραπευτικό πρόγραμμα ανεπαρκές. Σε αυτές τις περιπτώσεις καλό θα ήταν να λάβει χώρα μία προσεκτική επαναξιολόγηση. Σε άλλες περιπτώσεις, οι σχετικές διαταραχές χρειάζονται θεραπεία εξατομικευμένα.

Αν και στα περισσότερα άτομα με αυτισμό είναι παρόντα από τη γέννηση, η ηλικία στην οποία τα συμπτώματα γίνονται κλινικά εμφανή ποικίλλουν πολύ. Σε κλασικές περιπτώσεις αυτισμού, όπως περιγράφονται από τον Kanner (1943), (από Chris Plauch 2007) και ειδικά όταν συνδέονται με αναπτυξιακή καθυστέρηση, τα πρώτα σημάδια είναι εμφανή μέσα στα πρώτα δύο έτη ζωής. Εντούτοις, πολύ μικρά παιδιά που δεν έχουν δυσκολίες στους γνωστικούς τομείς, και ιδιαίτερα εκείνα που δεν παρουσιάζουν καμία σημαντική γλωσσική καθυστέρηση (παραδείγματος χάριν εκείνοι με σύνδρομο Asperger), μπορεί να είναι σε θέση να λειτουργήσουν σχετικά καλά σε σχέσεις ένα προς ένα μέσα στο σπίτι, με ευαισθησία, καταλαβαίνοντας τους ενηλίκους. Η αναγνώριση της δυσκολίας τους μπορεί να καθυστερήσει μέχρι να έρθουν οι κοινωνικές απαιτήσεις από το σχολείο και η ανάγκη να αλληλεπιδράσει με την ομάδα των συνομηλίκων του. Τα προβλήματα που συνδέονται με τον αυτισμό μπορούν επίσης να αντισταθμιστούν, τουλάχιστον μερικώς, από την υψηλότερη διανοητική δυνατότητα, ειδικά εάν αυτή συνοδεύεται από πρόσθετες δεξιότητες σε ορισμένες περιοχές. Πολλά άτομα με σύνδρομο Asperger, παραδείγματος χάριν, πετυχαίνουν καλά στους τεχνικούς τομείς τέτοιου όπως η εφαρμοσμένη μηχανική ή η τεχνολογία υπολογιστών, και μπορεί απλά να χαρακτηριστούν ως εκκεντρικοί. Σε τέτοιες περιπτώσεις η διάγνωση μπορεί μόνο να επιβεβαιωθεί εάν το υποκείμενο αργότερα κάνει ένα παιδί που να ανήκει στο αυτιστικό φάσμα. Εναλλακτικά, τα συμπτώματα μπορούν να γίνουν προφανέστερα όταν τα συζυγικά προβλήματα προκύπτουν, λόγω της ανικανότητας του υποκειμένου με Σύνδρομο Asperger να αντιμετωπίσει τις «κανονικές» απαιτήσεις της οικογένειας και της συντροφικότητας.

Στα τρέχοντα συστήματα της λογοτεχνίας και της ταξινόμησης, οι διαφορετικές κλινικές παραλλαγές των διαταραχών του αυτιστικού φάσματος περιγράφονται όπως:

- Η αυτιστική διαταραχή είναι στενά η πιο συνδεδεμένη στις περιγραφές του Kanner (1943) και αναφέρεται στα άτομα με σοβαρή εξασθένιση στην

κοινωνική αλληλεπίδραση και οι οποίοι δεν έχουν καθόλου ομιλία ή είναι σημαντικά εξασθενημένοι όσον αφορά την λεκτική τους επικοινωνία. Επίσης, παρουσιάζουν χαρακτηριστική αντίσταση στην αλλαγή. Αυτά τα άτομα τείνουν επίσης να παρουσιάζουν μηχανικές στερεοτυπικές συμπεριφορές και σε μερικές περιπτώσεις εντυπωσιακές μεμονωμένες δεξιότητες.

- Το σύνδρομο Asperger το οποίο χαρακτηρίζεται από κανονικό δείκτη νοημοσύνης και απόκτηση της γλώσσας στην κανονική ηλικία. Εντούτοις, πραγματολογικές γλωσσικές δεξιότητες είναι χαρακτηριστικά εξασθενημένες, και τα προβλήματα της κοινωνικής αμοιβαιότητας και της παρουσίας ανησυχιών και τελετουργικών συμπεριφορών είναι παρόμοια με εκείνους που βρίσκονται στον αυτισμό γενικότερα.
- Άτυπος αυτισμός ή/και κυρίαρχη αναπτυξιακή αναταραχή μη καθοριζόμενη Διαφορετικά (PDD-NOS) είναι διαγνώσεις που τείνουν να δοθούν όταν τα πλήρη κριτήρια για διαταραχή του αυτιστικού φάσματος δεν πληρούνται (παραδείγματος χάριν, όταν η ηλικία της αρχής είναι αργότερα από τα 3 έτη, ή όταν τα συμπτώματα είναι εμφανή μόνο σε δύο από τις τρεις κύριες διαγνωστικές περιοχές, δηλαδή ανάπτυξη επικοινωνίας, εξασθενημένη λεκτική και μη λεκτική επικοινωνία, περιορισμένο ρεπερτόριο του ενδιαφέροντος και των συμπεριφορών. Εντούτοις, είναι σημαντικό να αναγνωριστεί ότι η κλινική εξασθένιση (η συχνότητα και το μέγεθος εμφάνισης των συμπτωμάτων στις κύριες διαγνωστικές περιοχές) είναι σε τέτοιες περιπτώσεις πιο ήπια. Αυτά τα άτομα μπορεί να πάσχουν πολύ από τα ήπια συμπτώματά τους, εν μέρει επειδή λαμβάνουν συχνά λίγη υποστήριξη ή κατανόηση, και επίσης επειδή μπορούν να αναγνωρίζουν έντονα την ανικανότητά τους να αλληλεπιδρούν επαρκώς με τους άλλους. Οι ανησυχίες τους και, μερικές φορές, οι σχετικές περίοδοι επιθετικότητάς τους μπορεί να δημιουργήσουν σοβαρά προβλήματα σε αυτούς, την οικογένειά τους και σε άλλους. Μερικοί έχουν επίσης προβλήματα με τον έλεγχο της φαντασίας τους και τείνουν να μεταφερθούν εκτός θέματος εξαιτίας των ζωντανών τους σκέψεων. Αυτές οι περιπτώσεις έχουν μελετηθεί καλά κάτω από την έννοια των πολύ-σύνθετων αναπτυξιακών διαταραχών για να διευκρινιστούν μερικά από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των «μη καθορισμένων αλλιώς» περιοχών των διαταραχών του αυτιστικού φάσματος.

Τα ερευνητικά συμπεράσματα καταδεικνύουν με συνέπεια ότι οι νευροαναπτυξιακές ανωμαλίες κρύβονται κάτω από πολλές από τις αποκλίσεις στη συμπεριφορά των διαταραχών του αυτιστικού φάσματος.

Οι διαταραχές αυτιστικού φάσματος αντιμετωπίζονται τώρα ως ομάδα νευρογνωσιακών διαταραχών που έχουν ως κοινό ελλείμματα στην επεξεργασία κοινωνικά σχετιζόμενων ερεθισμάτων. Ελλείμματα στην επεξεργασία κοινωνικών-πληροφοριών έχει επιπτώσεις στην αντίληψη και την κατανόηση των ατόμων του κόσμου γύρω από αυτούς και περιορίζει την ικανότητα για την κατανόηση των σκέψεων που κάνουν οι άλλοι, καθώς επίσης και των προθέσεων και συγκινήσεων (που αναφέρονται συχνά σαν ανικανότητα να τα κατανοούν). Άλλοι κοινοί τομείς του ελλείμματος περιλαμβάνουν την εκτελεστική δυσλειτουργία, η οποία έχει επιπτώσεις στην οργάνωση και στις ικανότητες προγραμματισμού. Προβλήματα με τη διαμόρφωση των διαδικασιών των αισθήσεων (για παράδειγμα, όραση, ακοή, αφή, πόνος) επίσης συχνά αναφέρονται αν και από άποψη φυσιολογίας τα φαινόμενα αυτά χαρακτηρίζονται με ασάφεια. Η παρουσία αυτών των σοβαρών και κυρίαρχων νευρογνωσιακών προβλημάτων μπορούν να εξηγήσουν γιατί τα άτομα συμμετέχουν σε περιορισμένες και επαναλαμβανόμενες δραστηριότητες προκειμένου να αντιμετωπίσουν ένα ακατανόητο κοινωνικό περιβάλλον. Κατά συνέπεια, ως τμήμα της διαγνωστικής διαδικασίας, μια αξιολόγηση που προωθεί τις αδυναμίες (εστιάζεται δηλαδή στα ελλείμματα του υποκειμένου) και τις δυνατότητες ενός υποκειμένου με διαταραχή αυτιστικού φάσματος είναι μείζονος σημασίας. Οι ελλοχεύουσες νευρολογικές αιτίες των προβλημάτων που αφορούν τις κοινωνικές σχέσεις, τις γλωσσικές δυνατότητες και την προσαρμογή στην αλλαγή είναι κάτω από συνεχή και έντονη έρευνα. Οι διαφορετικές προσεγγίσεις που συνδυάζουν την κλινική αξιολόγηση και τις βιολογικές μελέτες προτείνουν ανωμαλίες κατά την αύξηση του εγκεφάλου, ανωμαλίες νευρικής διαμόρφωσης και συνδυασμό των παραπάνω. Ποικίλες πιθανές υποψήφιες περιοχές που οδηγούν στην αυτιστική δυσλειτουργία έχουν βρεθεί να είναι: η παρεγκεφαλίδα, ο μετωπιαίος λοβός, η αμυγδαλή του εγκεφάλου. Εντούτοις, καμία περιοχή δεν βρίσκεται να εμπλέκεται με συνέπεια και τα συμπεράσματα από νευροαπεικονιστικές μελέτες έχουν συχνά αποτύχει να αποδοθούν. Η έρευνα πάνω στους νευροδιαβιβαστές έχει επικεντρωθεί

κυρίως στη σεροτονίνη και την ντοπαμίνη και πιο πρόσφατα επάνω στις γλουταματεργικές συνάψεις. Αποτελέσματα από την νευροαπεικόνιση και την νευροχημεία προτείνουν μία πρόωρη δυσλειτουργία των 'δικτύων' του εγκεφάλου παρά μία πρωταρχική εντοπισμένη ανωμαλία.

Η γενετική συμβάλλει έντονα στην παθογένεση των διαταραχών αυτιστικού φάσματος. Εντούτοις η κλινική ετερογένεια των διαταραχών αυτιστικού φάσματος προφανώς αντικατοπτρίζει την πολυπλοκότητα των γενετικών υποστηρίξεων της, περιλαμβάνοντας αρκετά γονίδια καθώς και αλληλεπιδράσεις γονιδίων-περιβάλλοντος. Σε μόνο 10% των υποκειμένων με διαταραχές αυτιστικού φάσματος μπορεί να προσδιοριστεί μία σχετική αιτία. Αυτές οι αιτίες περιλαμβάνουν τις γενετικές διαταραχές (εύθραυστο Χ, νευροϊνωμάτωση, σύνδρομο Angelman, Σύνδρομο Down), χρωμοσωμικές αναδιοργανώσεις ή σπάνια περιβαλλοντικά γεγονότα (προγεννητική μόλυνση ΚΝΣ από την ερυθρά), (Chris Plauch Johnson 2007).

Γλώσσα και Αυτισμός

Οι Bloom και Lahey (1978), επεξηγώντας τον τρόπο λειτουργίας του λόγου, επισημαίνουν τρία βασικά επίπεδα: τη δομή, το περιεχόμενο και την χρήση του. Κάθε ένα από αυτά εμπεριέχει τα στοιχεία του γλωσσικού συστήματος του λόγου. Τα παιδιά με αυτισμό παρουσιάζουν δυσκολίες σε όλα τα επίπεδα του λόγου, με τις μεγαλύτερες δυσκολίες να παρατηρούνται κυρίως στη χρήση.

Το επίπεδο δομής του λόγου περιλαμβάνει τη φωνολογία, τη μορφολογία και τη σύνταξη (συντακτικό). Εμπεριέχονται γλωσσικά στοιχεία, τα οποία αφορούν τους κανόνες που διέπουν τους ήχους της γλώσσας και το μεταξύ τους συνδυασμό (φωνολογία), τους κανόνες οι οποίοι είναι συναφείς με τη μορφή και την ποιότητα των λέξεων (μορφολογία) και τους κανόνες που αφορούν τον τρόπο διευθέτησης των λέξεων για την παραγωγή προτάσεων (σύνταξη) (Bloom and Lahey 1978).

Αναφορικά με τη φωνολογία, τα υποκείμενα με αυτισμό δεν παρουσιάζουν μονάχα δυσκολίες ή/και ανικανότητα στην εκφορά ορισμένων/ όλων των ήχων που είναι απαραίτητοι για την παραγωγή της ομιλίας αλλά και σε ένα άλλο χαρακτηριστικό της φωνολογίας τον τονισμό των λέξεων. Πιο συγκεκριμένα, πιθανό είναι τα υποκείμενα με αυτισμό να δυσκολεύονται στην

‘διακριτική’ λειτουργία του τονισμού η οποία διαφοροποιεί τη σημασία δύο λέξεων που έχουν ακριβώς τα ίδια φωνήματα (γέρος-γερός) όπως επίσης και στην μορφολογική λειτουργία όπου ο τόνος λειτουργεί ως συμπληρωματικό στοιχείο του μορφήματος (σπίτι-σπιτιού) (Ζάχος 1991, από Βογινδρούκα 2005).

Στη μορφολογία εντάσσονται δύο ειδών μορφήματα, τα ‘λεξικά’ και τα ‘γραμματικά’. Τα υποκείμενα με αυτισμό φαίνεται να έχουν δυσκολίες και στα δύο είδη μορφημάτων καθώς το μεν ‘λεξικό’ περιλαμβάνει λέξεις περιεχομένου όπως ρήματα, ουσιαστικά, επίθετα και λειτουργικές λέξεις όπως προθέσεις, βοηθητικά ρήματα, άρθρα και αντωνυμίες στις οποίες κατά καιρούς έχουν παρατηρηθεί είτε να χρησιμοποιούνται σε πολύ χαμηλό βαθμό, είτε να μην χρησιμοποιούνται καν. Το δε ‘γραμματικό’ περιλαμβάνει ρηματικά-επιθετικά και ονοματικά προσφύματα τα οποία σύμφωνα με τον Brown (1975), (από Βογινδρούκα 2005) μπορεί να δηλώνουν: α) το χρόνο, β) τον αριθμό, γ) την άποψη και στα οποία τα υποκείμενα με αυτισμό δείχνουν να δυσκολεύονται.

Στη σύνταξη, λαμβάνοντας υπόψη την πιο συχνή μορφή σύνταξης: Υποκείμενο+ Ρήμα+ Αντικείμενο (Λεβαντή 1990, από Βογινδρούκα 2005) και το ότι ο ικανός χρήστης της γλώσσας αναμένεται να μπορεί να συντάσσει μια τέτοιου είδους πρόταση καθώς και να την μετατρέπει σε άλλου είδους προτάσεις π.χ. ερωτηματικές, παθητικές κ.ά. γίνεται αντιληπτό το πόσο δυσκολεύονται τα υποκείμενα με αυτισμό σε αυτό.

Αποτελεί επίσης κοινή παραδοχή ότι τα άτομα με αυτισμό παρουσιάζουν αποκλίνουσες πραγματολογικές ικανότητες και ικανότητες συνομιλίας καθώς και μη φυσιολογική προσωπεία.

Ο όρος πραγματολογία προέρχεται από την ελληνική λέξη «πράγμα» που σημαίνει κάτι το υπαρκτό και χρησιμοποιήθηκε αρχικά από τον Peirce το 1870 (Morris 1971, από Βογινδρούκα 2005) στην «Πραγματιστική Φιλοσοφία» του. Αργότερα, οι Morris (1938, 1971), Searle (1969)(από Βογινδρούκα 2005) ασχολήθηκαν με την έννοια της πραγματολογίας στη φιλοσοφική θεωρία της χρήσης της γλώσσας. Σύμφωνα με τους Mc Tear & Conti-Ramsden (1992)(από Βογινδρούκα 2005), η πραγματολογία εξετάζει τη χρήση της γλώσσας ως κοινωνική πράξη, ως κατάλληλη συμπεριφορά και ως επικοινωνιακή πρόθεση. Η χρήση της γλώσσας ως «κοινωνική πράξη»

αναφέρεται στη γνώση των κοινωνικών κανόνων και στην κατανόηση των προθέσεων, των επιθυμιών και των επικοινωνιακών στρατηγικών του ομιλητή, ως «κατάλληλη συμπεριφορά» σχετίζεται με τον τρόπο που αυτή χρησιμοποιείται, λαμβάνοντας υπόψη το πλαίσιο της επικοινωνίας και ως «επικοινωνιακή πρόθεση» αναφέρεται στη σκοπιμότητα της επικοινωνίας του ατόμου με τους άλλους, δηλαδή στο σημαντικό μήνυμα που ο ομιλητής θεωρεί ότι έχει να μεταβιβάσει στον ακροατή και που πιστεύει ότι τον ενδιαφέρει.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, με τον όρο πραγματολογία ορίζεται η λεκτική επικοινωνία του ατόμου έτσι ώστε να μπορεί να λέει το σωστό πράγμα, με το σωστό τρόπο, στο σωστό τόπο και χρόνο, όπως αυτός ορίζεται από την κοινωνική ομάδα.

Οι δυσκολίες στις πραγματολογικές δεξιότητες αφορούν στην έκφραση της επικοινωνιακής πρόθεσης, στο χειρισμό της συζήτησης, στην προϋποτιθέμενη γνώση και στις κοινωνικές γνώσεις. Συνοδεύονται από : εμμονές, ιδιοσυγκρασιακό στυλ, έλλειψη ευγένειας, ντροπαλότητα, μη ευελιξία, έλλειψη συνεργασίας, έλλειψη ενσυναίσθησης, έλλειψη γνώσεων για τη θέση και το ρόλο κάποιου, έλλειψη σεβασμού, αδιαλλαξία, δυσπιστία, επιθετικότητα, δειλία, ροπή στο πείραγμα, ζήλια και υπερβολική εξάρτηση (MacKay & Anderson 2002, από Βογινδρούκα 2005).

Οι πραγματολογικές δυσκολίες μπορεί να συνυπάρχουν με νευρολογικές ασθένειες, ψυχιατρικές καταστάσεις, γνωστικές και γλωσσικές δυσκολίες και ανωριμότητα. Ο βαθμός σοβαρότητας σύμφωνα με τους MacKay & Anderson (2002), μπορεί να κυμαίνεται ως εξής:

- ◇ Σοβαρές πραγματολογικές δυσκολίες : συναντώνται στην αυτιστική διαταραχή και στις σοβαρές ψυχώσεις:
- ◇ Μέτριες πραγματολογικές δυσκολίες: συνυπάρχουν με τις διάχυτες διαταραχές της ανάπτυξης, την ιδρυματοποίηση, τις αναπτυξιακές διαταραχές λόγου και εγκεφαλικά επεισόδια στο δεξί ημισφαίριο.
- ◇ Ήπιες πραγματολογικές δυσκολίες: είναι πιθανό να συναντώνται και σε φυσιολογικά αναπτυσσόμενα άτομα.

Σύμφωνα με τον Eales (1993) (από Βογινδρούκα 2005), η πρώτη έρευνα η οποία έγινε για να διαπιστωθούν οι δυσκολίες της πραγματολογίας

στα παιδιά με αυτισμό ήταν της Baltaxe (1977) (από Βογινδρούκα 2005). Η έρευνα αυτή έδειξε ότι υπάρχουν δυσκολίες στην εναλλαγή των ρόλων ακροατή-ομιλητή, στην τήρηση των κοινωνικών κανόνων κατά τη συζήτηση και στη διάκριση παλιάς και νέας πληροφορίας μέσω της χρήσης συγκεκριμένων λέξεων. Επίσης, παρατηρήθηκε ότι τα παιδιά με αυτισμό φαίνεται να μην αναγνωρίζουν ότι η γλώσσα εξυπηρετεί την πληροφόρηση των συνδιαλεγόμενων με αποτέλεσμα να τη χρησιμοποιούν για να χειριστούν τους άλλους (πιθανόν να χρησιμοποιήσουν το χέρι κάποιου άλλου όχι επειδή νιώθουν την ανάγκη να επικοινωνήσουν αλλά επειδή θέλουν ένα αντικείμενο) και όχι για να επικοινωνήσουν μαζί τους (Ball (1978), Caparulo & Cohen (1977), (Baron-Cohen 1988), από Βογινδρούκα 2005). Εκτός από τα παραπάνω, δυσκολίες υπάρχουν ακόμη στην κατανόηση των αντιδράσεων του ακροατή, καθώς επίσης και στην προϋποτιθέμενη γνώση, που αφορά στην εκτίμηση του γνωστικού του επιπέδου. Τα άτομα με αυτισμό δεν μπορούν να προσλάβουν πληροφορίες από κώδικες της μη λεκτικής επικοινωνίας, για να κρίνουν αν αυτό που λένε ενδιαφέρει ή όχι το συνομιλητή τους και ακόμη να αντιληφθούν, μέσω της αναγνώρισης των μη λεκτικών συμπεριφορών, την πρόθεση του (Jordan 1996, από Βογινδρούκα 2005). Οι δυσκολίες στην συζήτηση αφορούν την αλλαγή σειράς, μια και προϋποθέτει την κοινωνική γνώση ότι η συζήτηση είναι αμφίδρομη διαδικασία αλληλεπίδρασης με απαραίτητη τη χρήση των μη λεκτικών πληροφοριών και του κοινωνικού συγχρονισμού (Grice 1975, από Βογινδρούκα 2005) καθώς επίσης, και στη διατήρηση θέματος, στην κατάθεση γνώσεων και απόψεων κατάλληλων ως προς το θέμα και στη διόρθωση της συζήτησης, αν και όπου αυτό χρειάζεται (Flack 1996, από Βογινδρούκα 2005).

Εξηγήσεις για τις πραγματολογικές δυσκολίες στον αυτισμό θα μπορούσαν να δοθούν μέσω διαφόρων ψυχογνωστικών θεωριών, όπως αυτή της «θεωρίας του νου» (Frith 1989, από Βογινδρούκα 2005), η οποία έχει επιστρατευτεί για να εξηγήσει τη γνωστική δυσκολία των παιδιών με αυτισμό και κατ' επέκταση τις δυσκολίες στην κοινωνικοποίηση τους. Μέσω της θεωρίας αυτή δίνεται η δυνατότητα ερμηνείας των δυσκολιών που συναντούν τα άτομα με αυτισμό στο χειρισμό της συζήτησης και στην προϋποτιθέμενη γνώση του ακροατή για το θέμα της συζήτησης. Η δυσκολία δημιουργίας νοητικών αναπαραστάσεων με τη βοήθεια των γνώσεων για το γύρω κόσμο

οδηγεί σε αποτυχία προσδιορισμού της νοητικής κατάστασης του συνομιλητή. Σύμφωνα με τους Leinonen & Kerbel (1999) (από Βογινδρούκα 2005), αποτέλεσμα των παραπάνω είναι η υπό-εκτίμηση ή η υπέρ-εκτίμηση των γνώσεων του συνομιλητή και η μη κατάλληλη επιλογή πληροφοριών με αποτέλεσμα να αποτυγχάνει η αλληλεπίδραση μεταξύ των συνομιλητών. Ακόμη, η αδυναμία αναγνώρισης των μη λεκτικών ενδείξεων του ακροατή, οι οποίες πληροφορούν για την ακαταλληλότητα της μεταδιδόμενης πληροφορίας (Flack 1996, από Βογινδρούκα 2005), συμβάλλει στην επικοινωνιακή αποτυχία και αποκλείει το άτομο με αυτισμό από τη χρησιμοποίηση τρόπων διόρθωσης της συζήτησης ή επαναπροσδιορισμού της.

Οι ειδικές, ως προς την αυτιστική διαταραχή, δυσκολίες που εμφανίζονται στο λόγο/ γλώσσα των ατόμων με αυτισμό και αφορούν στο σημασιολογικό υποσύστημα είναι σχετικές με την κυριολεκτική κατανόηση, γενίκευση, ταξινόμηση-υπεργενίκευση, αφηρημένες έννοιες, δυσκολία με τα πολλαπλά νοήματα των λέξεων, ανάκληση πολλαπλού νοήματος εννοιών, δεικτικές λέξεις, ιδιωματικές εκφράσεις, μεταφορές, αινίγματα, λογοπαίγνια, λεκτικό χιούμορ, χρήση εννοιών που δεν είναι αναμενόμενη από τα παιδιά της ίδιας ηλικίας, υπερλεξία. Οι γενικές δυσκολίες του σημασιολογικού τομέα σχετίζονται με: το εύρος του λεξιλογίου, εύρεση λέξης, κατηγοριοποίηση εννοιών, σχετικές λέξεις, ρήματα, χρόνοι ρημάτων.

Οι παθητικές προτάσεις αναπτύσσονται εξαιρετικά αργά στη γραμματική των παιδιών, για παράδειγμα, συναντώνται δυσκολίες με την παθητική φωνή έως το λιγότερο την ηλικία των 5. Αυτό που δυσκολεύει τα παιδιά περισσότερο από όλα είναι η παθητική φωνή των ρημάτων που δε δηλώνουν ενέργεια (ουσιαστικά τα ρήματα τα οποία δεν μπορούν να απεικονιστούν/ αποδοθούν εύκολα όπως *βλέπω, θυμάμαι*, κτλ.), σε αντίθεση με την παθητική φωνή των ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια (τα οποία είναι ρήματα με ένα πιο πρακτικό θέμα εύκολο στο να απεικονιστεί/ αποδοθεί όπως *σπρώχνω, βρίσκω*, κτλ. (Driva & Terzi 2007). Τόσο οι δυσκολίες όσο και η επιτυχής αντιμετώπιση που φαίνεται να μην έχουν/ έχουν τα παιδιά έναντι συγκεκριμένων γλωσσολογικών δομών, μας λένε πολλά σχετικά με το πως αναπτύσσονται οι γλωσσικές διαδικασίες. Επίσης δεν είναι εύκολο να καθοριστεί τι πραγματικά γνωρίζουν τα παιδιά καθώς αρκετές είναι οι

περιπτώσεις κατά τις οποίες το έλλειμμα της γνώσης υποκρύπτεται υιοθετώντας στρατηγικές που τους επιτρέπουν να αποκρίνονται σε προτάσεις κατάλληλα ακόμη και όταν δεν μπορούν να αποδώσουν μία πλήρη γραμματική ανάλυσή τους (των προτάσεων). Με άλλα λόγια, κατά τη διάρκεια των σταδίων κατά τα οποία μια συγκεκριμένη δομή φαίνεται να έχει αποκτηθεί, συχνά παρατηρείται ότι δεν κυριαρχεί ολοκληρωτικά αλλά τα παιδιά λειτουργούν σαν να γνωρίζουν πώς να αναλύσουν τη δομή μέσω της υιοθέτησης εναλλακτικής στρατηγικής. Πιθανό το πιο δημοφιλές παράδειγμα μιας τέτοια είδους παραπλάνησης είναι η απόδοση των παιδιών στην παθητική φωνή, μία δομή που αναπτύσσεται εμφανώς αργοπορημένα σε πολλές γλώσσες (Terzi & Wexler 2002).

Εκτός λοιπόν από τις αποκλίνουσες πραγματολογικές ικανότητες που παρουσιάζουν τα παιδιά με αυτισμό, πρόσφατα γίνεται αναφορά πως ένας αριθμός παιδιών με αυτισμό εμφανίζει δυσκολίες και στο γραμματικό τομέα και πιο συγκεκριμένα φαίνεται να παραλείπει λειτουργικές κατηγορίες και να εμφανίζει δυσκολίες όσον αφορά τη μορφολογία του ρήματος και πιο συγκεκριμένα σχετικά με το χρόνο του ρήματος. Οι παραλείψεις εμφανίζονται και στον αυθόρμητο λόγο αλλά και σε αποτελέσματα πειραμάτων (Roberts et. Al. 2004, Kjelgaard & Tager- Flusberg 2001, βλέπε επίσης Churchill 1972). Επιπλέον, μελέτες που έλαβαν χώρα πρόσφατα παρουσίασαν πως τα παιδιά με αυτισμό αποδίδουν χειρότερα από τα τυπικά αναπτυσσόμενα στις προτάσεις παθητικής δομής, καθώς και όταν χρησιμοποιούν αυτοπαθείς αντωνυμίες (Perovic et. al. 2007) – ενώ η συμπεριφορά τους ως προς τα διάφορα είδη παθητικών προτάσεων ποικίλλει ανάλογα με την ομάδα του αυτιστικού φάσματος στην οποία ανήκουν.

Πιο συγκεκριμένα και όσον αφορά τη γραμματική των παιδιών με αυτισμό, έχουμε να πούμε, βασισμένοι σε αποτελέσματα έρευνας αργούν να αναπτύξουν (ή πιθανόν να μην αναπτύξουν ποτέ) κάποιες από τις δομές που ωριμάζουν κάπως αργότερα στον πληθυσμό με τυπική ανάπτυξη. Η εξαιρετική δυσκολία ,σχετικά με την παθητική δομή, που παρατηρήθηκε από τα παιδιά με αυτισμό υποδεικνύει ότι η γραμματική στον αυτισμό είναι σοβαρά εξασθενημένη, πολύ περισσότερο μάλιστα από όσο έχει προβλεφθεί βάσει γενικών μετρήσεων της νοημοσύνης. Η φτωχή απόδοση των παιδιών με αυτισμό σε προτάσεις παθητικής δομής που περιέχουν ρήματα που δε

δηλώνουν ενέργεια, φανερώνει την ανικανότητά τους να ερμηνεύσουν την συντακτική λειτουργία που απαιτείται κατά τον σχηματισμό της παθητικής δομής. Επιπλέον η όχι ευδιάκριτη απόδοση σε ρήματα που δηλώνουν ενέργεια -σε αντίθεση με αυτά που δε δηλώνουν- θυμίζει την απόδοση των πολύ νέων σε ηλικία τυπικά αναπτυσσόμενων παιδιών (4;2, 5;8, 6;5 έτη) τα οποία δεν έχουν ακόμη φτάσει το αναπτυξιακό στάδιο στο οποίο υιοθετούν εναλλακτικές στρατηγικές (Perovic et al. 2007).

Επιπρόσθετα, μια έρευνα προσδιόρισε μία υπό-ομάδα υποκειμένων με αυτισμό τα οποία εμφανίζουν ένα γλωσσικό προφίλ όμοιο με αυτό των υποκειμένων με ειδική γλωσσική καθυστέρηση (SLI) , συμπεριλαμβανομένων δυσκολιών ως προς την επανάληψη ψευδολέξεων , το οποίο αποτελεί κλινικό σύμπτωμα της ειδική γλωσσικής διαταραχής. Ένα δεύτερο σύμπτωμα που εμφανίζεται στην ειδική γλωσσική διαταραχή (όπως παρατηρήθηκε στην Αγγλική γλώσσα) είναι τα υψηλά επίπεδα παράλειψης των γραμματικών μορφημάτων. Η υποομάδα των υποκειμένων με αυτισμό, επέδειξε υψηλά επίπεδα παράλειψης στον εντοπισμό των χρόνων των ρημάτων στα κείμενα που δόθηκαν εν όψει του πειράματος. Επιπλέον, κάποια από τα υποκείμενα με αυτισμό, έκαναν τέτοιου είδους λάθη απόδοσης τα οποία είναι χαρακτηριστικά στον αυτιστικό πληθυσμό, όπως η ηχολαλία. Στην ίδια έρευνα κάποια υποκείμενα με αυτισμό, βρέθηκαν να εμφανίζουν φυσιολογικές γλωσσικές ικανότητες σε όλα τα τεστ που τους χορηγήθηκαν (στα οποία εξετάστηκαν άρθρωση, λεξιλόγιο, υψηλές συντακτικές και σημασιολογικές ικανότητες), ενώ κάποια άλλα υποκείμενα με αυτισμό επέδειξαν σημαντικά χαμηλότερες από την ηλικία τους αποδόσεις. Το προφίλ που παρουσιάστηκε βάσει των μετρήσεων στα τεστ, για τα γλωσσικά- εξασθενημένα παιδιά με αυτισμό ήταν ίδιο με το προφίλ που βρέθηκε να υπάρχει μεταξύ των παιδιών με ειδική γλωσσική διαταραχή (Tomblin and Zhang 1999, από Roberts et al 2004). Το προφίλ αυτό περιλαμβάνει μέτρια εξασθένηση λεξιλογίου, ελλείμματα στη χρήση σημασιολογικών και συντακτικών γνώσεων, σχετικά μέτριες ικανότητες άρθρωσης (Roberts et al 2004).

Παλαιότερες έρευνες οι οποίες είχαν συγκρίνει υποκείμενα με αυτισμό και υποκείμενα τυπικά αναπτυσσόμενα ή υποκείμενα με νοητική καθυστέρηση απέδειξαν πως υπάρχει διαφορά ανάμεσα στις ομάδες όσον αφορά την κυριαρχία συγκεκριμένων γραμματικών μορφημάτων (Bartolucci, Pierce,&

Streiner, (1980); Howlin, (1984) , από Roberts et al 2004). Πιο συγκεκριμένα, παρατηρήθηκε η έλλειψη συγκεκριμένων μορφημάτων να είναι πιο συχνή μεταξύ των υποκειμένων με αυτισμό, ειδικά τα άρθρα (ένα, το), ο αόριστος χρόνος, τα βοηθητικά ρήματα, το γ' πρόσωπο ενικού (Bartolucci et al. (1980) , από Roberts et al 2004).

Σε μία έρευνα των Tager-Flusberg (1989) , (από Roberts et al 2004) επίσης βρέθηκε πως τα υποκείμενα με αυτισμό είχαν σημαντικά μικρότερη επιτυχία όσον αφορά την εξέταση του αόριστου χρόνου από ότι η ομάδα με υποκείμενα με Σύνδρομο Down.

Μία πιλοτική έρευνα από τους Bartolucci και Albers (1974) , (από Roberts et al 2004) σύγκρινε υποκείμενα με αυτισμό με υποκείμενα νοητικά καθυστερημένα στην απόδοσή τους σε ένα κείμενο σχεδιασμένο να αποσπάσει την παραγωγή του ενεστώτα και αορίστου χρόνου (στην Αγγλική γλώσσα) σε διαφορετικά ρήματα. Τα υποκείμενα με αυτισμό απέδωσαν καλά στον ενεστώτα όπως και η ομάδα των νοητικά καθυστερημένων υποκειμένων. Παρόλα αυτά, τα υποκείμενα με αυτισμό επέδειξαν σημαντική δυσκολία κατά των προσπαθειών τους στην απόδοση του αόριστου χρόνου. Οι Bartolucci et al. (1980) , (από Roberts et al 2004) απέδωσαν τις δυσκολίες σε ελλείμματα στο σημασιολογικό-πραγματολογικό τομέα παρά σε ελλείμματα σε μορφοσυντακτικό επίπεδο.

Άλλοι ερευνητές επίσης βρήκαν ομοιότητες σε γλωσσικά προφίλ μεταξύ κάποιων υποκειμένων με αυτισμό και άλλων ομάδων με γλωσσικές δυσκολίες (π.χ. Rapin 1996, από Roberts et al 2004), συμπεριλαμβανομένου υποκειμένων με σημασιολογική-πραγματολογική διαταραχή, γνωστή πλέον ως πραγματολογική διαταραχή (cf. Bishop, Chan, Hartley, Adams,&Weir, 2000; Bishop&Rosenbloom, 1987; Conti-Ramsden, Crutchley,&Botting, 1997; Rapin &Allen, 1983, από Roberts et al 2004).

iii) Κατάκτηση παθητικής δομής

Ηλικίες κατάκτησης της παθητικής δομής

Η παρούσα πτυχιακή επικεντρώνεται στον τομέα της μορφολογίας και σύνταξης, τομέας ο οποίος έχει μελετηθεί λιγότερο αναφορικά με τον λόγο των παιδιών με αυτισμό και μάλιστα τομέα που μέχρι πρόσφατα θεωρείτο

σχετικά ανέπαφος. Συγκεκριμένα, θα μελετηθεί η συμπεριφορά παιδιών με αυτισμό όσον αφορά τις παθητικές προτάσεις της Ελληνικής. Όπως αναφέραμε ήδη, οι παθητικές προτάσεις είναι γενικότερα δομές οι οποίες παρουσιάζουν προβλήματα σε διάφορους πληθυσμούς και κατακτώνται σχετικά αργά από τα παιδιά με φυσιολογική ανάπτυξη (Terzi & Wexler 2002, Grodzinsky 2000).

Ως βάση αναφοράς χρησιμοποιήθηκε η πτυχιακή εργασία με θέμα «ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΔΟΜΗ ΣΤΗΝ ΠΡΩΙΜΗ ΓΛΩΣΣΑ: ΕΠΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ» της Δρίβα Ευαγγελίας, της οποίας τα ευρήματα μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

Ο επιθετικοποιημένος τύπος των ρημάτων που μεταφέρουν ενέργεια χωρίς προθετική φράση φαίνεται να είναι η πρώτη παθητική δομή που κατακτάται και μάλιστα πριν τα 4 έτη. Σχεδόν παράλληλα ή λίγο μετά, κατακτάται και ο αντίστοιχος τύπος όταν η προθετική φράση είναι παρούσα.

Ακολουθεί με πιο αργούς ρυθμούς η κατάκτηση του ρηματικού τύπου των ρημάτων που μεταφέρουν ενέργεια με προθετική φράση, η οποία φαίνεται να έχει ξεκινήσει πριν από τα 4 έτη, αλλά να ολοκληρώνεται με πιο αργούς ρυθμούς. Το ίδιο ισχύει και όταν απουσιάζει η προθετική φράση, χωρίς να παρατηρείται στασιμότητα, οπότε και παρατηρείται σταδιακή εξέλιξη.

Αμέσως μετά, φαίνεται να κατακτάται ο ερωτηματικός ρηματικός τύπος και ο ερωτηματικός επιθετικοποιημένος τύπος της παθητικής των ρημάτων που μεταφέρουν ενέργεια, οι οποίοι δεν έχουν ξεκινήσει καν την εξέλιξή τους πριν τα 4 έτη και παράλληλα δεν ολοκληρώνουν την κατάκτησή τους πριν τα 6.06.

Ιδιαίτερη δυσκολία έχουν τα παιδιά και με τον ερωτηματικό ρηματικό τύπο της παθητικής των ρημάτων που δε μεταφέρουν ενέργεια, ο οποίος φαίνεται να κατακτάται πολύ μετά τα 6.06.

Φαίνεται ότι η μεταβίβαση του θεματικού ρόλου καθυστερεί τόσο ως προς την έναρξη της κατάκτησής της, όσο και ως προς την ολοκλήρωσή της, αφού βλέπουμε ότι ο ρηματικός τύπος της παθητικής των ρημάτων που δε μεταφέρουν ενέργεια δεν έχει κατακτηθεί μέχρι τα 6.06 και υποθέτουμε ότι θα δυσκολεύει και αρκετά αργότερα την κατανόηση των παιδιών είτε υπάρχει η προθετική φράση, είτε απουσιάζει.

iv) Υποθέσεις εργασίας

Λαμβάνοντας υπόψη τα προαναφερθέντα, η παρούσα μελέτη στοχεύει στον έλεγχο της κατανόησης της παθητικής δομής σε υποκείμενα που ανήκουν στο αυτιστικό φάσμα. Να σημειωθεί πως δεν λήφθηκαν υπόψη οι ερωτηματικοί τύποι της παθητικής δομής καθώς πιθανό ήδη να υφίσταται τεράστια δυσκολία των παιδιών στον τομέα της παθητικής, πόσο μάλλον εάν προστεθεί σε αυτή την έρευνα και ο ερωτηματικός τύπος. Καθώς ο αυτισμός και πιο συγκεκριμένα η γλώσσα των υποκειμένων με αυτισμό είναι τομείς με τεράστιο ενδιαφέρον λόγω της πολυπλοκότητάς τους, εξετάζεται στην παρούσα εργασία ο τομέας της παθητικής δομής, όντας αρκετά δελεαστικός και πρωτόγνωρος.

II. Μεθοδολογία

i) Τα υποκείμενα

Στην έρευνα συμμετείχαν συνολικά 11 υποκείμενα (παιδιά), εκ των οποίων τα 4 ανήκουν στο φάσμα του αυτισμού και τα 7 αποτέλεσαν την ομάδα ελέγχου. Να σημειωθεί στο σημείο αυτό πως υπήρχαν δύο ομάδες ελέγχου. Η μία ομάδα ελέγχου επιλέχθηκε βάσει της πραγματικής χρονολογικής ηλικίας των υποκειμένων με αυτισμό και η άλλη ομάδα βάσει του μέσου μήκους εκφωνήματος .

Αναφορικά με τη λήψη του MME, να σημειωθεί, πως δόθηκε σε όλα τα υποκείμενα η ίδια εικόνα προκειμένου να την περιγράψουν. Σε σημείο στο οποίο κάποιο από τα παιδιά δεν είχε να πει κάτι άλλο ή φαινόταν να 'ντρέπεται' να συνεχίσει, κάποιες ερωτήσεις γίνονταν προκειμένου να νιώσει άνετα και να συνεχίσει έτσι ώστε να είναι όσο το δυνατόν πιο αξιόπιστη η μέτρηση. Στη συνέχεια, η περιγραφή του κάθε υποκειμένου μετρήθηκε ως προς τις φράσεις που περιείχε και το σύνολο των λέξεων. Τέλος, διαιρέθηκε ο αριθμός των φράσεων προς τον αριθμό των λέξεων και εξάχθηκε ένα νούμερο. Αυτό αποτέλεσε το MME του κάθε υποκειμένου. Το MME μετρήθηκε, προκειμένου να εκτιμηθεί το επίπεδο γλωσσικής ανάπτυξης των υποκειμένων με αυτισμό. Το δείγμα των υποκειμένων με αυτισμό, προήλθε από το κέντρο στο οποίο πραγματοποίησα την πρακτική μου άσκηση ενώ το δείγμα των τυπικά αναπτυσσόμενων υποκειμένων, προήλθε από το οικογενειακό και συγγενικό μου περιβάλλον. Τα παιδιά προέρχονται από

οικογένειες διαφορετικών κοινωνικών στρωμάτων και οι ηλικίες τους αναφέροντα στους πίνακες παρακάτω:

ΟΜΑΔΑ ΕΛΕΓΧΟΥ ΒΑΣΕΙ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ	
ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ	ΗΛΙΚΙΑ
ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ 1	16;3
ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ 2	12;1
ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ 3	8;10
ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ 4	5;7

ΟΜΑΔΑ ΕΛΕΓΧΟΥ ΒΑΣΕΙ ΜΜΕ	
ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ	ΗΛΙΚΙΑ
ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ 1	5;0
ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ 2	3;6
ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ 3	4;1

ΟΜΑΔΑ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΩΝ ΜΕ ΑΥΤΙΣΜΟ		
ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ	ΗΛΙΚΙΑ	ΜΜΕ
ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ 1	16;2	3;8
ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ 2	12;3	3;3
ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ 3	9;2	5
ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ 4	5;6	3;6

Να σημειωθεί πως τα δύο από τα τέσσερα υποκείμενα με αυτισμό, παράλληλα τα υποκείμενα 1 και 2 εμφανίζουν και νοητική καθυστέρηση σε διάφορους τομείς. Πιο συγκεκριμένα, η διάγνωση της νοητικής καθυστέρησης,

δεν εμφανίζεται στην επίσημη διάγνωση του νοσοκομείου, παρά μόνο στα φύλλα αξιολόγησης των θεραπειών του κέντρου στο οποίο πηγαίνουν τα υποκείμενα.

Η παρούσα μελέτη, πραγματεύεται την κατανόηση της παθητικής δομής σε παιδιά με αυτισμό διαφορετικών ηλικιών. Δεν έχει τεθεί ως στόχος να βρεθεί η ακριβής ηλικία κατάκτησης της παθητικής σε παιδιά με αυτισμό, διότι αυτό πιθανόν να είναι αδύνατο να καθοριστεί για δύο λόγους: α) από προηγούμενη έρευνα (σε παιδιά με μητρική την αγγλική γλώσσα) έχει αποδειχθεί πως τα παιδιά με αυτισμό αργούν πολύ να αναπτύξουν ή ίσως να μην αναπτύξουν και ποτέ κάποιες από τις δομές οι οποίες ωριμάζουν κάπως αργά στον τυπικά αναπτυσσόμενο πληθυσμό, β) το φάσμα του αυτισμού είναι ευρύ και ως εκ τούτου κάθε περιστατικό είναι μοναδικό. Κύριος στόχος μας είναι να συγκριθεί η συμπεριφορά των παιδιών με αυτισμό με αυτή των παιδιών με φυσιολογική ανάπτυξη ώστε να διαπιστωθεί αν παρουσιάζονται διαφοροποιήσεις στο γλωσσικό τους σύστημα, τουλάχιστον όσον αφορά αυτόν τον τομέα της γραμματικής/ σύνταξης όσον αφορά παρόμοιες ηλικίες και γλωσσική ανάπτυξη (όπως αυτή υπολογίζεται δια μέσου του MME).

Τέλος, να σημειωθεί πως τα υποκείμενα επιλέχθηκαν τυχαία αναφορικά με τα υποκείμενα που ανήκουν στο φάσμα του αυτισμού, το μόνο κριτήριο που τέθηκε ήταν να υπάρχει εκφραστικός και αντιληπτικός λόγος.

ii) Το υλικό

Ρήματα

Προκειμένου να λάβει χώρα όλη η παραπάνω μελέτη, ελέγχθηκε η κατανόηση παθητικών προτάσεων μέσω χρήσης 10 ρημάτων τα οποία διχοτομήθηκαν σε δύο κατηγορίες: 6 ρήματα που δήλωναν ενέργεια και 4 ρήματα τα οποία δεν δήλωναν. Χρησιμοποιήθηκε το ίδιο ακριβώς υλικό που χρησιμοποιήθηκε στην πτυχιακή εργασία της Δρίβα. Τα ρήματα όπως αναφέρεται και στην παραπάνω πτυχιακή εργασία, επιλέχθηκαν με βάση πως ακούγονται στην παθητική δομή, δηλαδή αν θα ήταν κατανοητή η αντίστοιχη απεικόνιση και αν θα ακούγονταν φυσικά μέσα στις προτάσεις. Δυσκολία υπήρξε στην επιλογή των ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια καθώς τα περισσότερα από αυτά μεταφέρουν έναν επιθετικοποιημένο τύπο παθητικής φωνής ο οποίος τόσο σημασιολογικά όσο και πραγματολογικά, παραπέμπει

σε διαφορετικές έννοιες από αυτές που ήταν θεμιτό να εκφραστούν.

Ενδεικτικά αναφέρεται το εξής παράδειγμα: 'είμαι χτυπημένος' σημαίνει είμαι τραυματισμένος, 'είμαι χαϊδεμένος' σημαίνει είμαι καλομαθημένος, ενώ το 'χτυπιέμαι' παραπέμπει στο σφαδάζω ή σε κάτι παραπλήσιο. Επιπλέον, κάποιες από τις παθητικές προτάσεις, δεν ακούγονται 'φυσικές' όπως για παράδειγμα το 'κλωτσημένος' και επίσης κάποιες άλλες όταν απουσιάζει η προθετική φράση παραπέμπουν σε ενέργεια προς τον εαυτό μας όπως για παράδειγμα: 'ο Γιαννάκης χτενίζεται' ή 'ο Γιαννάκης γράφεται'.

Παρακάτω παρατίθεται ο πίνακας με τα ρήματα που χρησιμοποιήθηκαν.

	Ρήματα μελέτης
ΔΗΛΩΝΟΥΝ	Σπρώχνω
	Χτυπάω
	Ταΐζω
ΕΝΕΡΓΕΙΑ	Κυνηγάω
	Κλωτσάω
	Φιλάω
ΔΕΝ ΔΗΛΩΝΟΥΝ	Αγαπάω
	Μυρίζω
ΕΝΕΡΓΕΙΑ	Βλέπω
	Ακούω

Προτάσεις

Το κάθε ρήμα από τα 6 που δηλώνουν ενέργεια, χρησιμοποιήθηκε για 4 διαφορετικές προτάσεις. Οι δύο πρώτες προτάσεις είναι αυτές που κάνουν χρήση της πλήρους δομής της παθητικής φωνής με παρούσα την προθετική φράση. Στην μία πρόταση γίνεται χρήση του ρηματικού τύπου της παθητικής (1) ενώ στην άλλη του επιθετικοποιημένου (2).

(1) Ο Γιαννάκης σπρώχνεται από τη Μαρία. (ρηματικός τύπος)

(2) Ο Γιαννάκης είναι σπρωγμένος από τη Μαρία. (επιθετικοποιημένος)

Εν συνεχεία, ακολουθεί ένα ζευγάρι προτάσεων που διαφέρει ως προς το ότι η προθετική φράση είναι απύσα. Στη προκειμένη φάση, αξιολογείται η κατανόηση της παθητικής όταν δεν υπάρχει το ποιητικό αίτιο, δηλαδή όταν ο θεματικός ρόλος του δράστη είναι αφανής. Με τη σειρά τους και αυτές οι προτάσεις διακρίνονται στον ρηματικό(3) και τον επιθετικοποιημένο(4) τύπο τους.

(3) Ο Γιαννάκης σπρώχνεται. (ρηματικός)

(4) Ο Γιαννάκης είναι σπρωγμένος. (επιθετικοποιημένος)

Με τα ρήματα που δε δηλώνουν ενέργεια, η διαδικασία είναι ίδια παραλείποντας όμως τον επιθετικοποιημένο τύπο από κάθε ζεύγος προτάσεων διότι τα ρήματα που δε δηλώνουν ενέργεια δεν μας δίνουν επιθετικοποιημένο τύπο. Έτσι, δημιουργείται μια παθητική πρόταση ρηματικού τύπου η οποία περιέχει την προθετική φράση (5) και μία που δεν την περιέχει (6).

(5) Ο Γιαννάκης αγαπιέται από τη Μαρία. (ρηματικός)

(6) Ο Γιαννάκης αγαπιέται. (επιθετικοποιημένος)

Έλαβε χώρα έλεγχος της κατανόηση 32 προτάσεων της παθητικής, οι οποίες διακρίνονταν σε δύο κατηγορίες. Κατά αυτό τον τρόπο, υπήρχαν 16 παθητικές προτάσεις οι οποίες περιλάμβαναν την προθετική φράση και 16 παθητικές προτάσεις στις οποίες η προθετική φράση ήταν απύσα. Από αυτές τις 16 προτάσεις, υπήρχαν 12 προτάσεις οι οποίες περιλάμβαναν ρήματα που δήλωναν ενέργεια και 4 προτάσεις που περιλάμβαναν ρήματα που δε δήλωναν ενέργεια. Τέλος, από το σύνολο των προτάσεων, οι 20 περιείχαν τον ρηματικό τύπο και οι υπόλοιπες 12 τον επιθετικοποιημένο. Η διαφορά τους έγκειται στο γεγονός ότι τα 4 ρήματα χωρίς ενέργεια δεν έχουν επιθετικοποιημένο αλλά μόνον ρηματικό τύπο.

	Ρήματα μελέτης
ΔΗΛΩΝΟΥΝ	Σπρώχνω : 2 φορές στο ρηματικό τύπο, 2 φορές

ΕΝΕΡΓΕΙΑ	στον επιθετικοποιημένο, 2 φορές με ΠΦ
	Χτυπάω : 2φορές στο ρηματικό τύπο, 2 φορές στον επιθετικοποιημένο, 2 φορές με ΠΦ
	Ταΐζω : 2φορές στο ρηματικό τύπο, 2 φορές στον επιθετικοποιημένο, 2 φορές με ΠΦ
	Κυνηγάω : 2φορές στο ρηματικό τύπο, 2 φορές στον επιθετικοποιημένο, 2 φορές με ΠΦ
	Κλωτσάω : 2φορές στο ρηματικό τύπο, 2 φορές στον επιθετικοποιημένο, 2 φορές με ΠΦ
	Φιλάω : 2φορές στο ρηματικό τύπο, 2 φορές στον επιθετικοποιημένο, 2 φορές με ΠΦ
	ΔΕΝ ΔΗΛΩΝΟΥΝ
ΕΝΕΡΓΕΙΑ	Αγαπάω : 2 φορές στον ρηματικό τύπο, 1 φορά με ΠΦ
	Μυρίζω : 2 φορές στον ρηματικό τύπο, 1 φορά με ΠΦ
	Βλέπω : 2 φορές στον ρηματικό τύπο, 1 φορά με ΠΦ
	Ακούω : 2 φορές στον ρηματικό τύπο, 1 φορά

iii) Σχεδιασμός πειράματος

Η δοκιμασία στηρίχτηκε στην παρουσίαση εκτυπωμένων εικόνων στα υποκείμενα οι οποίες είναι μέρος της πτυχιακής εργασίας της Δρίβα Ευαγγελίας. Αν και υπήρχε μια υπόθεση περί παρουσίασης των εικόνων μέσω υπολογιστή τελικά δεν πραγματοποιήθηκε και παρά την ανησυχία σχετικά με το αν θα καταστρέφονταν οι εικόνες από τα υποκείμενα, όλα κύλησαν ομαλά. Να σημειωθεί πως οι εικόνες ήταν έγχρωμες και παρουσίαζαν ένα αγόρι (το Γιαννάκη), ένα κορίτσι (τη Μαρία), μία γυναίκα στο ρόλο της μητέρας και έναν άντρα στο ρόλο του πατέρα αντίστοιχα.

Η λογική του πειράματος

Για κάθε ένα από τα ρήματα, χρησιμοποιήθηκαν δύο εικόνες στις οποίες οι εναλλασσόταν ο ρόλος του δράστη και του δέκτη και μία τρίτη η οποία μεταβαλλόταν ανάλογα με τη συντακτική δομή η οποία εξεταζόταν. Οι δύο εικόνες απεικόνιζαν πάντα δύο σταθερά πρόσωπα (του Γιαννάκη και της Μαρίας), ενώ οι τρίτες εικόνες απεικόνιζαν το ένα από τα δύο παιδιά με τον μπαμπά ή τη μαμά. Η τρίτη εικόνα, τοποθετήθηκε σκόπιμα προκειμένου να μειωθεί ο παράγοντας της τύχης στις απαντήσεις των υποκειμένων και έτσι να αυξηθεί η εγκυρότητα του τεστ.

Υπήρξε μία συμμετρία όσον αφορά τη σειρά εμφάνισης των τρίτων προσώπων (μαμά και μπαμπάς), όσο και τον αριθμό εμφάνισης των προσώπων των παιδιών αλλά και των γονιών. Σε κάθε συντακτική δομή λοιπόν χρησιμοποιήθηκε η Μαρία τόσες φορές όσες ο Γιάννης, ο μπαμπάς και η μαμά.

Σε όλες τις προτάσεις στις οποίες η προθετική φράση ήταν παρούσα, η μεταβαλλόμενη εικόνα άλλαζε από τις σταθερές όσον αφορά την προθετική φράση. Δηλαδή ενώ η μία εικόνα απεικόνιζε τη Μαρία να σπρώχνει το Γιαννάκη και η δεύτερη το Γιαννάκη να σπρώχνει τη Μαρία, η τρίτη εικόνα απεικόνιζε τη μαμά να σπρώχνει το Γιαννάκη και με την εξής ερώτηση να αναφέρεται στις εικόνες αυτές: 'σε ποια εικόνα ο Γιαννάκης σπρώχνεται από

τη Μαρία;’. Η ίδια τριάδα εικόνων θα χρησιμοποιηθεί και στην ερώτηση: ‘σε ποια εικόνα ο Γιαννάκης είναι σπρωγμένος από τη Μαρία;’

Οι δύο σταθερές εικόνες εναλλάσσουν τον ρόλο του δράστη και του δέκτη, καθώς η τρίτη απεικονίζει έναν δράστη άσχετο. Για τυπικούς λόγους και για λόγους συμμετρίας στο σχεδιασμό του πειράματος, ορίζεται η τρίτη εικόνα να απεικονίζει την ενεργητική φωνή της πρότασης.

Η μεταβαλλόμενη εικόνα στις προτάσεις που απουσίαζε η προθετική φράση άλλαζε, ενώ οι σταθερές εικόνες έμεναν ίδιες. Κατά αυτόν τον τρόπο, η μία εικόνα απεικόνιζε το Γιάννη να σπρώχνει τη Μαρία, η άλλη εικόνα η Μαρία να σπρώχνει το Γιάννη και η τρίτη εικόνα το Γιάννη να σπρώχνει τη μαμά. Στις προτάσεις που η προθετική φράση απουσιάζει, το ρήμα και η μορφολογία είναι αυτά που παίζουν το κύριο ρόλο προκειμένου να εντοπιστεί η αλλαγή κατά τη μετατροπή μιας πρότασης από ενεργητική σε παθητική φωνή. Γίνεται αντιληπτό λοιπόν πως στις μεταβαλλόμενες εικόνες, παρουσιαζόταν ο δράστης της ερώτησης ως δέκτης καθώς τη θέση του δέκτη λάμβανε ένα τρίτο πρόσωπο αυτό του μπαμπά ή της μαμάς.

Ερωτηματολόγιο

Αναλυτικά το ερωτηματολόγιο το οποίο χρησιμοποιήθηκε, παρατίθεται στο Παράρτημα.

Ελέγχθηκε συνολικά η κατανόηση 36 προτάσεων, σε τυχαία σειρά. Ο προτάσεις ερωτούνταν με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε να μην είναι το ίδιο ρήμα σε προτάσεις οι οποίες βρίσκονται σε αλληλουχία καθώς επίσης να μην βρίσκονται σε αλληλουχία προτάσεις με την ίδια συντακτική δομή. Από αυτό λοιπόν καταλαβαίνουμε πως κάθε πρόταση διέφερε από την προηγούμενη και την επόμενη της τόσο ως προς το ρήμα αλλά και ως προς την συντακτική μορφή. Επίσης, προτάσεις οι οποίες βρίσκονται σε αλληλουχία στο ερωτηματολόγιο, διαφέρουν ως προς την κατηγορία στην οποία ανήκει το ρήμα (ρήμα που δηλώνει ενέργεια ή ρήμα που δε δηλώνει ενέργεια), ως προς το ίδιο το ρήμα (δηλαδή δεν παρουσιαζόταν το ίδιο ρήμα σε άλλη μορφή) και ως προς το είδος της πρότασης (παρουσία ή απουσία της προθετικής φράσης).

Χορηγήθηκε το ίδιο ερωτηματολόγιο σε όλα τα παιδιά καθώς κρίθηκε κατάλληλο για όλες τις ομάδες και ηλικίες.

Η αρίθμηση των προτάσεων είναι ίδια με την αρίθμηση που χρησιμοποιήθηκε στο ερωτηματολόγιο της πτυχιακής της Δρίβα Ευαγγελίας και εξυπηρετεί στην δική μας διευκόλυνση.

Τα ονοματεπώνυμα των παιδιών χρησιμοποιήθηκαν από εμάς μόνο για να διακρίνουμε τις απαντήσεις των παιδιών και δεν γίνεται πουθενά καμία αναφορά τους.

Οι εικόνες και οι προτάσεις ελέγχου

Λαμβάνοντας υπόψη ότι έγινε έλεγχος 36 προτάσεων, καταλαβαίνετε πως οι εικόνες ήταν πάρα πολλές ήδη συγκριτικά με τον μέσο χρόνο τον οποίο μπορεί ένα παιδί να διατηρήσει την προσοχή του προκειμένου να μην κουραστεί. Να σημειωθεί, πως στην ομάδα των υποκειμένων με διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές, κάποια υποκείμενα χρειάστηκαν παραπάνω από μία 45λεπτη συνεδρία προκειμένου να ολοκληρώσουν επιτυχώς τη χορήγηση του τεστ.

Ο στόχος των προτάσεων ελέγχου είναι να τεθούν υπό έλεγχο οι απαντήσεις των παιδιών αναφορικά με τη κατανόηση των παθητικών προτάσεων έτσι ώστε να αποφύγουμε τυχόν λάθη τα οποία να οφείλονται σε ελλιπή κατανόηση της απεικόνισης των εικόνων ή γενικότερα σε κάποια σύγχυση ή μειωμένη αναγνώριση των προσώπων τα οποία συμμετέχουν. Κρίνεται απαραίτητο από την πλευρά των ατόμων που χορηγούν το τεστ να σιγουρευτούν πως όλα τα υποκείμενα αναγνωρίζουν το ρήμα-στόχο καθώς και τα ονόματα των προσώπων τα οποία συμμετέχουν.

Η επιλογή των προσώπων έγινε με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε τα υποκείμενα να είναι σε θέση ξεκάθαρα να αναγνωρίσουν το κάθε ένα. Στις φωτογραφίες υπάρχει ένας μπαμπάς, μία μαμά, ένα κοριτσάκι (που ονομάζεται Μαρία) και ένα αγοράκι (που ονομάζεται Γιαννάκης).

Αρχικά λοιπόν στα παιδιά παρουσιάζεται μία εικόνα στην οποία αναπαριστώνται και τα τέσσερα μέλη της οικογένειας (μπαμπάς, μαμά, Μαρία, Γιαννάκης) και με μορφή παιχνιδιού, ο εξεταστής προσπαθεί να τα παρουσιάσει στα υποκείμενα προκειμένου να τα θυμούνται για αργότερα. Εν συνεχεία, παρουσιάζονται τα πρόσωπα ένα-ένα προκειμένου να κατονομαστούν από τα υποκείμενα. Μόνο όταν κατονομαστούν σωστά τα πρόσωπα συνεχίζεται με τον έλεγχο κατανόησης της απεικόνισης των

ρημάτων. Αν κριθεί αναγκαίο γίνεται επανάληψη ξανά και ξανά με βήματα προκειμένου να γίνουν κατανοητά όλα τα πρόσωπα από τα υποκείμενα (όπως θα δούμε παρακάτω).

Όσον αφορά τώρα τη κατανόηση των ρημάτων, πριν από τη χορήγηση του τεστ παρουσιάστηκαν 10 εικόνες (αναλογικές με τον αριθμό των ρημάτων που χρησιμοποιήσαμε στο τεστ) οι οποίες αντιστοιχούσαν σε 10 προτάσεις ενεργητικής φωνής και οι οποίες παρατίθενται παρακάτω:

1. Η Μαρία αγαπάει το αρκουδάκι της
2. Ο Γιαννάκης ακούει ραδιόφωνο
3. Ο Γιαννάκης κλωτσάει το μαξιλάρι
4. Η Μαρία βλέπει τη μπάλα
5. Ο Γιαννάκης κυνηγάει τη μπάλα
6. Η Μαρία μυρίζει το λουλούδι
7. Ο Γιαννάκης σπρώχνει την καρέκλα
8. Η Μαρία ταΐζει το μωρό
9. Η Μαρία φιλάει το σκυλάκι
10. Ο Γιαννάκης χτυπάει την καρέκλα

Αρχικά ζητήθηκε από τα υποκείμενα να ακούσουν πολύ προσεκτικά το ρήμα που αναφερόταν σε κάθε εικόνα και στη συνέχεια ερωτούνταν σχετικά με το τι βλέπουν σε κάθε εικόνα, με σαφή την παρουσία της θετικής ενίσχυσης σε περίπτωση σωστής απάντησης. Η διαδικασία επαναλαμβάνεται έως ότου όλα τα υποκείμενα απαντήσουν με το σωστό ρήμα σε όλες τις εικόνες. Στις περιπτώσεις των υποκειμένων με αυτισμό εξατομικευμένα, υπήρξαν επαναλήψεις. Σε κάθε εικόνα υπάρχουν και βοηθητικά στοιχεία τα οποία τονίζονταν σε κάθε υποκείμενο προκειμένου να βοηθηθεί. Τέτοια στοιχεία αποτελούν τα κιάλια, το ρόπαλο κ.ά.

Οι εικόνες

Συνολικά χρησιμοποιήθηκαν 65 φωτογραφίες που τραβήχτηκαν με ψηφιακή μηχανή προκειμένου να χρησιμοποιηθούν στην πτυχιακή εργασία της Δρίβα Ευαγγελίας και οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν και για την διεκπεραίωση αυτής της πτυχιακής εργασίας (όχι οι πρωτότυπες αλλά μέσω ενός CD, εκτυπώθηκαν σε A4). Οι πρώτες πέντε (5) εικόνες, χρησιμοποιήθηκαν προκειμένου να εισαχθούν στα υποκείμενα τα πρόσωπα

των εικόνων. Οι επόμενες δέκα (10) εικόνες, αναπαριστούσαν τα ρήματα τα οποία χρησιμοποιήθηκαν στο τεστ – προκειμένου να αναγνωριστούν από τα υποκείμενα.

Μετά από αυτή τη διαδικασία, ακολούθησαν είκοσι (20) εικόνες, οι οποίες ήταν ανά ζεύγη ακριβώς αντίθετες ως προς το δέκτη και το δράστη του ρήματος και επίσης το κάθε ζεύγος αντιστοιχούσε σε ένα ρήμα. Αυτές αποτέλεσαν τις σταθερές εικόνες. Παραδειγματικά αναφέρεται πως για το ρήμα 'σπρώχνω', η μία εικόνα απεικόνιζε το Γιαννάκη να σπρώχνει τη Μαρία και η άλλη εικόνα τη Μαρία να σπρώχνει το Γιαννάκη. Στα ζευγάρια των σταθερών εικόνων παρουσιάζονταν μονάχα ο Γιαννάκης και η Μαρία. Η σωστή απάντηση ήταν πάντα μία από τις δύο σταθερές εικόνες.

Οι τελευταίες τριάντα (30) εικόνες, αποτελούν τις μη σταθερές εικόνες τις παραπλανητικές όπως προαναφέρθηκε και οι οποίες μαζί με τις σταθερές εικόνες δημιουργούν μία τριάδα εικόνων. Σε κάθε ρήμα αντιστοιχούν δύο παραπλανητικές εικόνες, μία για κάθε συντακτική δομή (ρηματικός/επιθετικοποιημένος τύπος με παρούσα την προθετική φράση, ρηματικός/επιθετικοποιημένος τύπος με απούσα την προθετική φράση) όσον αφορά τα ρήματα που δηλώνουν ενέργεια. Το αντίστοιχο όμως συμβαίνει και για τα ρήματα που δε δηλώνουν ενέργεια.

iv) Η χορήγηση της δοκιμασίας

Το πείραμα πραγματοποιήθηκε για τη μεν ομάδα ελέγχου, στα σπίτια των εκάστοτε συμμετεχόντων και για την ομάδα των υποκειμένων με αυτισμό στο κέντρο το οποίο πραγματοποιήθηκε η πρακτική μου άσκηση. Οι χώροι και στις δύο περιπτώσεις ήταν πολύ ήσυχοι και τα περιβάλλοντα όσο το δυνατόν απομονωμένα προκειμένου να μη διασπώνται τα παιδιά και να είναι πλήρως συγκεντρωμένα. Τα υποκείμενα κάθονταν απέναντι ή δίπλα στον εξεταστή και ξεκινούσε το τεστ με τη παρουσίαση των εικόνων που έδειχναν τους συμμετέχοντες (μπαμπά, μαμά, Γιαννάκη, Μαρία) έως ότου το υποκείμενο να είναι σε θέση να ονοματίζει από μόνο του όλους τους συμμετέχοντες. Στη συνέχεια, σειρά είχαν οι εικόνες οι οποίες παρουσίαζαν τα ρήματα και πάλι εδώ δεν αποσύρθηκαν οι εικόνες έως να είναι σίγουρο πως το παιδί κατανόησε πλήρως όλα τα ρήματα. Η παραπάνω διαδικασία εξοικείωσης με τα πρόσωπα και τα ρήματα του τεστ πιθανόν και να λειτουργούσε ως

αγχολυτικό για τα υποκείμενα καθώς αργά και ομαλά μετέβαιναν στην διαδικασία του τεστ.

Λόγω του ότι δεν χρησιμοποιήθηκε Η/Υ στη χορήγηση του τεστ, οι εικόνες χωρίστηκαν ανά ρήμα και παραθέτονταν ανά τρεις ανάλογα με το ποιες υπαγόρευε το ερωτηματολόγιο κάθε φορά. Η διαδικασία ήταν χρονοβόρα αλλά σε γενικές γραμμές και μετά από αρκετές φορές χορήγησης του τεστ, μειώθηκε αρκετά ο χρόνος χορήγησης. Προκειμένου να υπάρξει εξοικείωση με το τεστ, προτιμήθηκε να χορηγηθεί αρχικά στις ομάδες ελέγχου με την οποία η διαδικασία θα ήταν ταχύτερη και με λιγότερες δυσκολίες.

Οι εικόνες παρουσιάζονταν ανά τρεις και εν συνεχεία διαβαζόταν στα υποκείμενα η ερώτηση η οποία είχε πάντα την εξής μορφή: 'Σε ποια εικόνα ο Γιαννάκης σπρώχνεται από τη Μαρία;', περιμένοντας από το υποκείμενο να δείξει με το χέρι του την εικόνα που πίστευε πως ήταν σωστή. Πίσω από τις εικόνες, σημειώθηκε ο αριθμός και το γράμμα που αντιστοιχούσαν σε κάθε εικόνα (βάσει του ερωτηματολογίου) και αυτόματα σημειωνόταν στο ερωτηματολόγιο η απάντηση. Οι απαντήσεις ελέγχονταν ως προς την ορθότητά τους μόνον μετά την λήξη της χορήγησης του τεστ.

Σε περίπτωση που κάποιο υποκείμενο έδειχνε να μην καταλαβαίνει την ερώτηση, η ερώτηση επαναλαμβανόταν και του δινόταν χρόνος.

Να σημειωθεί πως και στις τρεις ομάδες ελέγχου, η εικόνα η οποία ήταν η σωστή, άλλαζε κάθε φορά θέση προκειμένου να μην επιλέγεται συνέχεια η ίδια εικόνα- κάτι το οποίο λέγεται για τα υποκείμενα με αυτισμό- ότι δηλαδή πιθανόν να εμμένουν στην ίδια επιλογή συνεχώς.

ν) Στόχοι του πειράματος

Οι στόχοι της παρούσας μελέτης είναι πολλαπλοί και έγκεινται στο να ελεγχθούν τα εξής σημεία :

- Ø Ποια από τις δύο μορφές παθητικής, η ρηματική ή η επιθετικοποιημένη, κατανοείται (και αν αυτό υφίσταται) καλύτερα από άτομα με αυτισμό όταν απουσιάζει η προθετική φράση (ΠΦ);
- Ø Ποια από τα δύο είδη ρημάτων, αυτά που μεταφέρουν ενέργεια ή αυτά που δε μεταφέρουν ενέργεια, κατανοούνται καλύτερα στην παθητική δομή από άτομα με αυτισμό;

- Ø Βοηθά ή όχι η παρουσία της προθετικής φράσης στην κατανόηση της παθητικής φωνής;
- Ø Σε ποια ηλικία φαίνεται να κατακτάται πλήρως η κάθε συντακτική δομή παθητικής φωνής (εάν κατακτάται);

Προκειμένου να απαντηθούν τα παραπάνω ερωτήματα, αναγκαία κρίθηκε η σύγκριση της συμπεριφοράς των παιδιών με αυτισμό με τη συμπεριφορά παιδιών φυσιολογικής ανάπτυξης, πιο συγκεκριμένα με:

- α) μία ομάδα ελέγχου βάση της χρονολογικής ηλικίας και
- β) μία ομάδα ελέγχου βάση του γλωσσικού επιπέδου όπως αυτό υπολογίστηκε δια μέσου του Μέσου Μήκους Εκφωνήματος (MME)

Πιο συγκεκριμένα, συγκρίθηκε το κάθε υποκείμενο που ανήκει στο αυτιστικό φάσμα, με ένα υποκείμενο ίδιας χρονολογικής ηλικίας και με ένα υποκείμενο με ίδιο Μέσο Μήκος Εκφωνήματος . Έγινε έλεγχος ποιος αποδίδει καλύτερα:

- ◇ Στην παθητική ρηματικού τύπου ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια και με παρούσα την προθετική φράση.
- ◇ Στην παθητική ρηματικού τύπου ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια και με απύσα την προθετική φράση.
- ◇ Στην παθητική επιθετικοποιημένου τύπου ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια και με παρούσα τη προθετική φράση.
- ◇ Στην παθητική επιθετικοποιημένου τύπου ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια και με απύσα την προθετική φράση.
- ◇ Στην παθητική ρηματικού τύπου ρημάτων που δε δηλώνουν ενέργεια και με παρούσα την προθετική φράση.
- ◇ Στην παθητική ρηματικού τύπου ρημάτων που δε δηλώνουν ενέργεια και με απύσα την προθετική φράση.

III) Αποτελέσματα

- ι) Σύγκριση των αποδόσεων εξατομικευμένα του κάθε υποκειμένου με αυτισμό με παιδιά:
 - α) ίδιας χρονολογικής ηλικίας (με φυσιολογική γλωσσική ανάπτυξη)
 - β) ίδιου MME (με φυσιολογική γλωσσική ανάπτυξη)

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Υποκείμενο 1. Ηλικία: 5,6 έτη, ΜΜΕ: 3.6

	ΡΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΔΗΛΩΝΟΥΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑ				ΡΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΔΕ ΔΗΛΩΝΟΥΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑ	
	ΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ		ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΠΟΙΗΜΕΝΟΣ ΤΥΠΟΣ		ΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ	
	Με ΠΦ	Χωρίς ΠΦ	Με ΠΦ	Χωρίς ΠΦ	Με ΠΦ	Χωρίς ΠΦ
Υποκ.νο με αυτισμό	5/6, 83%	3/6, 50%	4/6, 66%	3/6, 50%	3/4, 75%	3/4, 75
Υποκ.νο ίδιας χρον. ηλικίας	5/6, 83%	4/6, 66%	6/6, 100%	6/6, 100%	2/4, 50%	2/4, 50%
Υποκ.νο με ίδιο ΜΜΕ*	3/6, 50%	5/6, 83%	4/6, 67%	5/6, 83%	3/4, 75%	2/4, 50%

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Υποκείμενο 2. Ηλικία: 9,2 έτη, ΜΜΕ: 5

	ΡΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΔΗΛΩΝΟΥΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΡΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΔΕ ΔΗΛΩΝΟΥΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑ

	ΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ		ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΠΟΙΗΜΕΝΟΣ ΤΥΠΟΣ		ΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ	
	Με ΠΦ	Χωρίς ΠΦ	Με ΠΦ	Χωρίς ΠΦ	Με ΠΦ	Χωρίς ΠΦ
	Υποκ.νο με αυτισμό	2/6, 33%	3/6, 50%	4/6, 66%	4/6, 66%	3/4, 75%
Υποκ.νο ίδιας χρ. ηλικίας	6/6, 100%	6/6, 100%	6/6, 100%	6/6, 100%	4/4, 100%	4/4, 100%
Υποκ.νο με ίδιο ΜΜΕ*	5/6, 83%	4/6, 66%	6/6, 100%	6/6, 100%	2/4, 50%	2/4, 50%

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Υποκείμενο 3. Ηλικία: 12, 3 έτη, ΜΜΕ: 3.3

	ΡΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΔΗΛΩΝΟΥΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑ				ΡΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΔΕ ΔΗΛΩΝΟΥΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑ	
	ΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ		ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΠΟΙΗΜΕΝΟΣ ΤΥΠΟΣ		ΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ	
	Με ΠΦ	Χωρίς ΠΦ	Με ΠΦ	Χωρίς ΠΦ	Με ΠΦ	Χωρίς ΠΦ
Υποκ.νο με αυτισμό	2/6, 33%	3/6, 50%	2/6, 33%	2/6, 33%	1/4, 25%	2/4, 50%
Υποκ.νο ίδιας χρ. ηλικίας	6/6, 100%	6/6, 100%	6/6, 100%	6/6, 100%	4/4, 100%	4/4, 100%
Υποκ.νο με ίδιο ΜΜΕ*	3/6, 50%	5/6, 83%	4/6, 67%	5/6, 83%	3/4, 75%	2/4, 50%

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Υποκείμενο 4. Ηλικία: 16, 2 έτη, MME: 3.8

	ΡΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΔΗΛΩΝΟΥΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑ				ΡΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΔΕ ΔΗΛΩΝΟΥΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑ	
	ΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ		ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΠΟΙΗΜΕΝΟΣ ΤΥΠΟΣ		ΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ	
	Με ΠΦ	Χωρίς ΠΦ	Με ΠΦ	Χωρίς ΠΦ	Με ΠΦ	Χωρίς ΠΦ
Υποκ.νο με αυτισμό	4/6, 66%	3/6, 50%	4/6, 66%	3/6, 50%	2/4, 50%	0/4, 0%
Υποκ.νο ίδιας χρ. ηλικίας	6/6, 100%	6/6, 100%	6/6, 100%	6/6, 100%	4/4, 100%	4/4, 100%
Υποκ.νο με ίδιο MME*	3/6, 50%	5/6, 83%	4/6, 67%	5/6, 83%	3/4, 75%	2/4, 50%

*Στους πίνακες 1,3 και 4, οι απαντήσεις της τρίτης γραμμής

(υποκείμενο με ίδιο MME), είναι ο μέσος όρος των απαντήσεων δύο τυπικά αναπτυσσόμενων παιδιών με ηλικία 3;6 και 4;1(Βλέπε πίνακα 'ΟΜΑΔΑ ΕΛΕΓΧΟΥ ΒΑΣΕΙ MME' σελ. 25). Επίσης, να σημειωθεί πως με τον όρο 'ίδιο' MME, εννοούμε παραπλήσιο MME.

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων του πίνακα 1 έδειξε ότι την καλύτερη απόδοση στον ρηματικό τύπο ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια και με την ΠΦ παρούσα έχει τόσο το υποκείμενο της ομάδας με αυτισμό όσο και το υποκείμενο της ίδιας χρονολογικής ηλικίας (με 5/6 σωστές απαντήσεις), ενώ ακολουθεί το υποκείμενο της ομάδας με ίδιο MME (με έναν αρκετά χαμηλό αριθμό απαντήσεων 3/6). Στο ρηματικό τύπο των ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια και με την ΠΦ απούσα, την καλύτερη απόδοση έχει το υποκείμενο της ομάδας με ίδιο MME (με 5/6 σωστές απαντήσεις) ενώ ακολουθεί το υποκείμενο της ομάδας με ίδια χρονολογική ηλικία (με 4/6 σωστές απαντήσεις) και τελευταίο το υποκείμενο της ομάδας με αυτισμό (με 3/6

σωστές απαντήσεις). Στον επιθετικοποιημένο τύπο των ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια και με την ΠΦ παρούσα, την καλύτερη απόδοση έχει το υποκείμενο της ίδιας χρονολογικής ηλικίας (με 6/6 σωστές απαντήσεις), ενώ ακολουθούν με την αμέσως καλύτερη απόδοση το υποκείμενο της ομάδας με αυτισμό και το υποκείμενο της ομάδας με ίδιο MME (με 4/6 σωστές απαντήσεις). Στον επιθετικοποιημένο τύπο των ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια και με την ΠΦ απύσα, την καλύτερη απόδοση έχει το υποκείμενο της ίδιας χρονολογικής ηλικίας (με 6/6 σωστές απαντήσεις), ακολουθεί το υποκείμενο της ομάδας με ίδιο MME (με 5/6 σωστές απαντήσεις) και τελευταίο βρίσκεται το υποκείμενο της ομάδας με αυτισμό (με 3/6 σωστές απαντήσεις). Στον ρηματικό τύπο των ρημάτων που δε δηλώνουν ενέργεια και με την ΠΦ παρούσα, την καλύτερη απόδοση έχουν το υποκείμενο της ομάδας με ίδιο MME και το υποκείμενο της ομάδας με αυτισμό (με 3/4 σωστές απαντήσεις) και ακολουθεί το υποκείμενο της ίδιας χρονολογικής ηλικίας (με 2/4 σωστές απαντήσεις). Τέλος, στον ρηματικό τύπο των ρημάτων που δε δηλώνουν ενέργεια και με την ΠΦ απύσα, την καλύτερη απόδοση έχει το υποκείμενο της ομάδας με αυτισμό (με 3/4 σωστές απαντήσεις) και ακολουθούν το υποκείμενο της ίδιας χρονολογικής ηλικίας και είναι το υποκείμενο της ομάδας με ίδιο MME (με 2/4 σωστές απαντήσεις).

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων του πίνακα 2 έδειξε ότι την καλύτερη απόδοση στον ρηματικό τύπο ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια και με την ΠΦ παρούσα έχει το υποκείμενο της ίδιας χρονολογικής ηλικίας (με 6/6 σωστές απαντήσεις), ακολουθεί το υποκείμενο της ομάδας με ίδιο MME (με 5/6) και τελευταίο το υποκείμενο της ομάδας με αυτισμό (με 2/6 σωστές απαντήσεις). Στο ρηματικό τύπο των ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια και με την ΠΦ απύσα, την καλύτερη απόδοση έχει το υποκείμενο της ίδιας χρονολογικής ηλικίας (με 6/6 σωστές απαντήσεις), ακολουθεί το υποκείμενο της ομάδας με ίδιο MME (με 4/6 σωστές απαντήσεις) και τελευταίο είναι το υποκείμενο της ομάδας με αυτισμό (με 3/6 σωστές απαντήσεις). Στον επιθετικοποιημένο τύπο των ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια και με την ΠΦ παρούσα, την καλύτερη απόδοση έχει τόσο το υποκείμενο της ίδιας χρονολογικής ηλικίας όσο και το υποκείμενο της ομάδας με ίδιο MME (με 6/6 σωστές απαντήσεις), ενώ ακολουθεί το υποκείμενο της ομάδας με αυτισμό (με 4/6 σωστές απαντήσεις). Στον επιθετικοποιημένο τύπο των ρημάτων που

δηλώνουν ενέργεια και με την ΠΦ απούσα, την καλύτερη απόδοση έχει το υποκείμενο της ίδιας χρονολογικής ηλικίας και του υποκειμένου της ομάδας με ίδιο MME (με 6/6 σωστές απαντήσεις) και ακολουθεί το υποκείμενο της ομάδας με αυτισμό (με 4/6 σωστές απαντήσεις). Στον ρηματικό τύπο των ρημάτων που δε δηλώνουν ενέργεια και με την ΠΦ παρούσα, την καλύτερη απόδοση έχει το υποκείμενο της ίδιας χρονολογικής ηλικίας (με 4/4 σωστές απαντήσεις), ακολουθεί το υποκείμενο της ομάδας με αυτισμό (με 3/4 σωστές απαντήσεις) και τελευταίο το υποκείμενο της ομάδας με ίδιο MME (με 2/4 σωστές απαντήσεις). Τέλος, στον ρηματικό τύπο των ρημάτων που δε δηλώνουν ενέργεια και με την ΠΦ απούσα, την καλύτερη απόδοση έχει το υποκείμενο της ίδιας χρονολογικής ηλικίας (με 4/4 σωστές απαντήσεις), ακολουθεί το υποκείμενο της ομάδας με ίδιο MME (με 2/4 σωστές απαντήσεις) και τελευταίο είναι το υποκείμενο της ομάδας με αυτισμό (με 1/4 σωστές απαντήσεις).

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων του πίνακα 3 έδειξε ότι την καλύτερη απόδοση στον ρηματικό τύπο ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια και με την ΠΦ παρούσα έχει το υποκείμενο της ίδιας χρονολογικής ηλικίας (με 6/6 σωστές απαντήσεις) και ακολουθούν το υποκείμενο της ομάδας με ίδιο MME (με 3/6 σωστές απαντήσεις) και το υποκείμενο της ομάδας με αυτισμό (με 2/6 σωστές απαντήσεις). Στο ρηματικό τύπο των ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια και με την ΠΦ απούσα, την καλύτερη απόδοση έχει το υποκείμενο της ίδιας χρονολογικής ηλικίας (με 6/6 σωστές απαντήσεις), ακολουθεί το υποκείμενο της ομάδας με ίδιο MME (με 5/6 σωστές απαντήσεις) και τελευταίο είναι το υποκείμενο της ομάδας με αυτισμό (με 3/6 σωστές απαντήσεις). Στον επιθετικοποιημένο τύπο των ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια και με την ΠΦ παρούσα, την καλύτερη απόδοση έχει το υποκείμενο της ίδιας χρονολογικής ηλικίας (με 6/6 σωστές απαντήσεις), ακολουθεί το υποκείμενο της ομάδας με ίδιο MME (με 4/6 σωστές απαντήσεις) και τελευταίο είναι το υποκείμενο της ομάδας με αυτισμό (με 2/6 σωστές απαντήσεις). Στον επιθετικοποιημένο τύπο των ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια και με την ΠΦ απούσα, την καλύτερη απόδοση έχει το υποκείμενο της ίδιας χρονολογικής ηλικίας (με 6/6 σωστές απαντήσεις), ακολουθεί το υποκείμενο της ομάδας με ίδιο MME (με 5/6 σωστές απαντήσεις) και τελευταίο είναι το υποκείμενο της ομάδας με αυτισμό (με 2/6 σωστές απαντήσεις). Στον

ρηματικό τύπο των ρημάτων που δε δηλώνουν ενέργεια και με την ΠΦ παρούσα, την καλύτερη απόδοση έχει το υποκείμενο της ίδιας χρονολογικής ηλικίας (με 4/4 σωστές απαντήσεις) και ακολουθεί το υποκείμενο της ομάδας με ίδιο MME (με 3/4 σωστές απαντήσεις) και τελευταίο το υποκείμενο της ομάδας με αυτισμό (με 1/4 σωστές απαντήσεις). Τέλος, στον ρηματικό τύπο των ρημάτων που δε δηλώνουν ενέργεια και με την ΠΦ απύσα, την καλύτερη απόδοση έχει το υποκείμενο της ίδιας χρονολογικής ηλικίας (με 4/4 σωστές απαντήσεις), ακολουθεί το υποκείμενο της ομάδας με αυτισμό και το υποκείμενο της ομάδας με ίδιο MME (με 2/4 σωστές απαντήσεις).

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων του πίνακα 4 έδειξε ότι την καλύτερη απόδοση στον ρηματικό τύπο ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια και με την ΠΦ παρούσα έχει το υποκείμενο της ίδιας χρονολογικής ηλικίας (με 6/6 σωστές απαντήσεις) και ακολουθεί το υποκείμενο της ομάδας με αυτισμό (με 4/6 σωστές απαντήσεις) και το υποκείμενο της ομάδας με ίδιο MME (με 3/6 σωστές απαντήσεις). Στο ρηματικό τύπο των ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια και με την ΠΦ απύσα, την καλύτερη απόδοση έχει το υποκείμενο της ίδιας χρονολογικής ηλικίας (με 6/6 σωστές απαντήσεις), ακολουθεί το υποκείμενο της ομάδας με ίδιο MME (με 5/6 σωστές απαντήσεις) και τελευταίο είναι το υποκείμενο της ομάδας με αυτισμό (με 3/6 σωστές απαντήσεις). Στον επιθετικοποιημένο τύπο των ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια και με την ΠΦ παρούσα, την καλύτερη απόδοση έχει το υποκείμενο της ίδιας χρονολογικής ηλικίας (με 6/6 σωστές απαντήσεις), ακολουθεί το υποκείμενο της ομάδας με αυτισμό και το υποκείμενο της ομάδας με ίδιο MME (με 4/6 σωστές απαντήσεις). Στον επιθετικοποιημένο τύπο των ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια και με την ΠΦ απύσα, την καλύτερη απόδοση έχει το υποκείμενο της ίδιας χρονολογικής ηλικίας (με 6/6 σωστές απαντήσεις), ακολουθεί το υποκείμενο της ομάδας με ίδιο MME (με 5/6 σωστές απαντήσεις) και τελευταίο είναι το υποκείμενο της ομάδας με αυτισμό (με 3/6 σωστές απαντήσεις). Στον ρηματικό τύπο των ρημάτων που δε δηλώνουν ενέργεια και με την ΠΦ παρούσα, την καλύτερη απόδοση έχει το υποκείμενο της ίδιας χρονολογικής ηλικίας (με 4/4 σωστές απαντήσεις) και ακολουθεί το υποκείμενο της ομάδας με ίδιο MME (με 3/4 σωστές απαντήσεις) και τελευταίο το υποκείμενο της ομάδας με αυτισμό (με 2/4 σωστές απαντήσεις). Τέλος, στον ρηματικό τύπο των ρημάτων που δε

δηλώνουν ενέργεια και με την ΠΦ απύσα, την καλύτερη απόδοση έχει το υποκείμενο της ίδιας χρονολογικής ηλικίας (με 4/4 σωστές απαντήσεις), ακολουθεί το υποκείμενο της ομάδας με ίδιο MME (με 2/4 σωστές απαντήσεις) και τελευταίο είναι το υποκείμενο της ομάδας με αυτισμό (με 0/4 σωστές απαντήσεις).

Στο σημείο αυτό κρίνεται απαραίτητη η αναφορά των ηλικιών κατάκτησης της κάθε δομής όπως αυτές αναφέρονται στην πτυχιακή εργασία της Δρίβα (2005, σελ. 71-72).

- ◇ Ο επιθετικοποιημένος τύπος των ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια χωρίς ΠΦ φαίνεται να είναι η πρώτη παθητική δομή που κατακτάται και μάλιστα πριν από τα 4 έτη. Σχεδόν παράλληλα ή λίγο μετά, κατακτάται και ο αντίστοιχος τύπος όταν η ΠΦ είναι παρούσα. Υποθέτουμε ότι το αργότερο στα 7 έτη ο επιθετικοποιημένος τύπος έχει κατακτηθεί από όλα τα παιδιά.
- ◇ Ακολουθεί με πιο αργούς ρυθμούς η κατάκτηση του ρηματικού τύπου των ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια με παρούσα την ΠΦ, η οποία φαίνεται να έχει ξεκινήσει πριν τα 4 έτη, αλλά να ολοκληρώνεται με αργούς ρυθμούς. Το ίδιο ισχύει και όταν η ΠΦ είναι απύσα.
- ◇ Φαίνεται ότι η μεταβίβαση του θεματικού ρόλου καθυστερεί τόσο ως προς την έναρξη της κατάκτησής της, όσο και ως προς την ολοκλήρωσή της, αφού ο ρηματικός τύπος των ρημάτων που δε δηλώνουν ενέργεια δεν έχει κατακτηθεί ως τα 6.06 έτη.

Λαμβάνοντας λοιπόν υπόψη τα παραπάνω, αναφορικά με τα αποτελέσματα του πίνακα 1 και όσον αφορά τις δύο ομάδες ελέγχου μπορούμε να πούμε πως στα ρήματα που δηλώνουν ενέργεια τα αποτελέσματα είναι αναμενόμενα βάσει των ηλικιών κατάκτησης. Όσον αφορά τα ρήματα που δε δηλώνουν ενέργεια, αντιδιαστολή (ως προς την ηλικία κατάκτησης του τύπου) υφίσταται στο ρηματικό τύπο με την ΠΦ παρούσα, με το υποκείμενο της ομάδας με ίδιο MME να έχει 3/4 σωστές απαντήσεις έναντι της αναμενόμενης χαμηλής απόδοσης του υποκειμένου της ίδιας χρονολογικής ηλικίας με 2/4 σωστές απαντήσεις. Αναφορικά με το υποκείμενο της ομάδας με αυτισμό, η απόδοση των σωστών απαντήσεών του

προμηνύει πως η μορφή (ρηματική ή επιθετικοποιημένη) η οποία πιθανόν να κατακτάται νωρίτερα/ευκολότερα όταν απουσιάζει η ΠΦ φαίνεται να είναι η ρηματική των ρημάτων που δε δηλώνουν ενέργεια κάτι το οποίο δηλώνει μία έντονη αντίθεση συγκριτικά με την ηλικία κατάκτησης/ωρίμανσης της μορφής αυτής σε τυπικά αναπτυσσόμενα υποκείμενα. Όσον αφορά, ποια ρήματα πιθανό να κατανοούνται νωρίτερα/ευκολότερα –αυτά που δηλώνουν ή αυτά που δε δηλώνουν ενέργεια- υφίσταται μία αρκετά καλή απόδοση του υποκειμένου με αυτισμό και στα δύο είδη ρημάτων με τα ρήματα που δε δηλώνουν ενέργεια να προηγούνται με αισθητή διαφορά των ρημάτων που δηλώνουν. Σχετικά με το αν βοηθά ή όχι η παρουσία της ΠΦ στη κατανόηση της παθητικής φωνής, για το υποκείμενο με αυτισμό αυτό ισχύει στον ρηματικό τύπο των ρημάτων που δε δηλώνουν ενέργεια καθώς στον επιθετικοποιημένο τύπο και στον ρηματικό των ρημάτων που δε δηλώνουν ενέργεια, οι διαφορές των αποδόσεων δεν αποδεικνύουν κάτι τέτοιο. Λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα, φαίνεται στην ηλικία του υποκειμένου με αυτισμό (5.6 έτη) να είναι κατανοητοί: ο ρηματικός τύπος των ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια με την ΠΦ παρούσα (κάτι που είναι αντίθετο συγκριτικά με τα αποτελέσματα των φυσιολογικών παιδιών από την πτυχιακή της Δρίβα καθώς κατακτάται με πιο αργούς ρυθμούς και αργότερα από τον επιθετικοποιημένο τύπο τον οποίο δεν έχει κατακτήσει) και ο ρηματικός τύπος των ρημάτων που δε δηλώνουν ενέργεια τόσο όταν η ΠΦ είναι παρούσα όσο και όταν είναι απύσα κάτι που είναι σε πλήρη αντίφαση με τα αποτελέσματα της Δρίβα καθώς τα ρήματα που δε δηλώνουν ενέργεια κατακτώνται αρκετά αργότερα από την ηλικία του παιδιού αλλά και από όλους τους άλλους τύπους.

Λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα του πίνακα 2 και αναφορικά με τις ομάδες ελέγχου, παρατηρείται η απόλυτη απόδοση του υποκειμένου βάση χρονολογικής ηλικίας (9.2 έτη) κάτι που είναι αναμενόμενο βάσει των ηλικιών κατάκτησης και επίσης παρατηρείται στο υποκείμενο της ομάδας με ίδιο MME, η μέτρια απόδοση στα ρήματα που δε δηλώνουν ενέργεια, επαληθεύοντας κατά αυτό τον τρόπο αυτό που αναφέρεται στις ηλικίες κατάκτησης της Δρίβα πως η μεταβίβαση του θεματικού ρόλου καθυστερεί τόσο ως προς την έναρξη της κατάκτησής της, όσο και ως προς την ολοκλήρωσή της, αφού ο ρηματικός τύπος ρημάτων που δε δηλώνουν ενέργεια δε φαίνεται να κατακτιέται ως τα

6.06 έτη (Πτυχιακή εργασία Δρίβα Ευαγγελίας, σελίδα 72). Αναφορικά με το υποκείμενο της ομάδας με αυτισμό, η απόδοση των σωστών απαντήσεων του προμηνύει πως η μορφή (ρηματική ή επιθετικοποιημένη) η οποία πιθανόν να κατανοείται νωρίτερα/ευκολότερα όταν απουσιάζει η ΠΦ φαίνεται να είναι η επιθετικοποιημένη κάτι το οποίο συμπίπτει με αυτό που αναφέρει στην πτυχιακή της εργασία η Δρίβα, πως ο επιθετικοποιημένος τύπος των ρημάτων που μεταφέρουν ενέργεια χωρίς την ΠΦ να είναι παρούσα φαίνεται να είναι η πρώτη παθητική δομή που κατακτάται και μάλιστα πριν τα 4 έτη (σελίδα 71). Όσον αφορά, ποια ρήματα πιθανό να κατανοούνται νωρίτερα/ευκολότερα –αυτά που δηλώνουν ή αυτά που δε δηλώνουν ενέργεια- υφίσταται μία χαμηλή απόδοση του υποκειμένου και στα δύο είδη ρημάτων με τα ρήματα που δηλώνουν ενέργεια να προηγούνται με ανεπαίσθητη διαφορά των ρημάτων που δε δηλώνουν. Η χαμηλή απόδοση, μας δημιουργεί αμφιβολίες σχετικά με το αν έχει έστω ξεκινήσει η κατάκτηση και στα δύο είδη ρημάτων. Θα μπορούσαμε παρόλα αυτά να πούμε πως ίσως να έχει ξεκινήσει η κατανόηση και των δύο ρημάτων, με τα ρήματα που δηλώνουν ενέργεια να φαίνονται πιο εύκολα στο να κατανοηθούν. Σχετικά με το αν βοηθά ή όχι η παρουσία της ΠΦ στη κατανόηση της παθητικής φωνής, για το υποκείμενο με αυτισμό αυτό ισχύει στον ρηματικό τύπο των ρημάτων που δε δηλώνουν ενέργεια, καθώς στον επιθετικοποιημένο τύπο και στον ρηματικό των ρημάτων που δε δηλώνουν ενέργεια οι διαφορές των αποδόσεων δεν αποδεικνύουν κάτι τέτοιο. Λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα, φαίνεται στην ηλικία του υποκειμένου με αυτισμό (9.2 έτη) να έχει κατανοηθεί ο ρηματικός τύπος των ρημάτων που δε δηλώνουν ενέργεια με την ΠΦ παρούσα, ενώ υπάρχει υπόνοια –βλέποντας 4/6 σωστές απαντήσεις- πως ίσως και να έχει ξεκινήσει η κατανόηση του επιθετικοποιημένου τύπου τόσο όταν η ΠΦ είναι παρούσα όσο και όταν απουσιάζει. Οι αποδόσεις στον ρηματικό τύπο των ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια(με την ΠΦ και όταν είναι παρούσα και όταν απουσιάζει) και στον ρηματικό τύπο των ρημάτων που δε δηλώνουν ενέργεια (όταν η ΠΦ είναι απύσα) κυμαίνονται σε πολύ χαμηλά επίπεδα.

Σχετικά με τα αποτελέσματα του πίνακα 3 και όσον αφορά τις ομάδες ελέγχου, παρατηρείται και σε αυτό το υποκείμενο βάση χρονολογικής ηλικίας (12.1) η απόλυτη απόδοση κάτι που είναι αναμενόμενο βάσει των ηλικιών

κατάκτησης και επίσης παρατηρείται στο υποκείμενο της ομάδας με ίδιο MME να έχει 3/4 σωστές απαντήσεις στο ρηματικό τύπο με την ΠΦ παρούσα, κάτι το οποίο όπως έχει προαναφερθεί δεν επαληθεύεται από την πτυχιακή της Δρίβα. Το υποκείμενο της ομάδας με αυτισμό φαίνεται να τα πηγαίνει καλύτερα στη ρηματική μορφή της παθητικής των ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια χωρίς την παρουσία της ΠΦ με την απόδοση να κυμαίνεται σε επίπεδα πολύ μέτρια. Σχετικά με το ποιο είδος ρημάτων –αυτά που δηλώνουν ενέργεια ή αυτά που δε δηλώνουν ενέργεια- κατανοείται νωρίτερα/ευκολότερα, η απόδοση δείχνει σχεδόν παρόμοια αποτελέσματα και στα δύο είδη, δίνοντας όμως μεγαλύτερη πιθανότητα για ευκολία στα ρήματα που δηλώνουν ενέργεια λόγω του ότι ο αριθμός των σωστών απαντήσεων είναι μεγαλύτερος άρα και ο παράγοντας της τύχης αυτόματα μειώνεται. Να σημειωθεί όμως πως η απόδοση και στα δύο είδη ρημάτων κυμαίνεται σε τόσο χαμηλά επίπεδα που κρίνεται μάλλον αμφίροπο το να καταλάβουμε εάν έχει αρχίσει καν η κατανόηση. Σχετικά με το αν βοηθάει η παρουσία της ΠΦ στην κατανόηση της παθητικής φωνής, για το συγκεκριμένο υποκείμενο η παρουσία ή όχι της ΠΦ δε φαίνεται να παίζει κάποιο ρόλο καθώς η απόδοσή του είναι πολύ χαμηλή. Βάσει των αποτελεσμάτων του υποκειμένου δεν φαίνεται να έχει κατανοηθεί κάποια από τις συντακτικές δομές της παθητικής φωνής και επιπρόσθετα δεν υπάρχει κάποια ένδειξη (εξαιτίας των πολύ χαμηλών αποδόσεων) εάν έχει αρχίσει έστω η διαδικασία κατανόησης των συντακτικών δομών.

Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα του πίνακα 4 και σχετικά με τις ομάδες ελέγχου, παρατηρείται και σε αυτό το υποκείμενο βάσει χρονολογικής ηλικίας (12.1) η απόλυτη απόδοση κάτι που είναι αναμενόμενο βάσει των ηλικιών κατάκτησης και επίσης παρατηρείται στο υποκείμενο της ομάδας με ίδιο MME να έχει 3/4 σωστές απαντήσεις στο ρηματικό τύπο με την ΠΦ παρούσα, κάτι το οποίο όπως έχει προαναφερθεί δεν επαληθεύεται από την πτυχιακή της Δρίβα. Το υποκείμενο της ομάδας με αυτισμό έχει την ακριβώς ίδια απόδοση στον ρηματικό και επιθετικοποιημένο τύπο των ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια με φανερή διαφορά από το ρηματικό τύπο των ρημάτων που δε δηλώνουν ενέργεια. Η ίδια αυτή απόδοση, μας αφήνει ερωτηματικά σχετικά με το ποια μορφή κατανοήθηκε ευκολότερα/νωρίτερα αν σκεφτούμε και το γεγονός ότι το υποκείμενο είναι 16; 2 ετών. Θα μπορούσε

λοιπόν να υποτεθεί πως μία από τις δύο μορφές, κατανοήθηκε νωρίτερα/ ευκολότερα και από τότε έως σήμερα το υποκείμενο διανύει μία περίοδο στασιμότητας. Είναι φανερό πως το υποκείμενο τα πήγε καλύτερα στα ρήματα που δηλώνουν ενέργεια με πολύ μέτρια απόδοση όμως. Σε γενικές γραμμές, δεν φαίνεται να διαδραματίζει κάποιο σπουδαίο ρόλο η παρουσία ή όχι της ΠΦ στα ρήματα που δηλώνουν ενέργεια. Ενδεχομένως όμως, να λειτουργεί ενισχυτικά η παρουσία της στα ρήματα που δε δηλώνουν ενέργεια καθώς η απόδοση του υποκειμένου είναι 2/4 σωστές απαντήσεις όταν είναι παρούσα, έναντι 0/4 όταν απουσιάζει. Δε φαίνεται να υπάρχει κάποια συντακτική δομή που να κατανοείται, όμως ίσως να έχει ξεκινήσει η κατανόηση του ρηματικού και επιθετικοποιημένου τύπου των ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια όταν η ΠΦ είναι παρούσα ακολουθώντας ο ρηματικός και επιθετικοποιημένος τύπος όταν η ΠΦ είναι απύσα με πιο αργούς ρυθμούς.

ii) Σύγκριση των αποδόσεων των Μ.Ο. των τριών υποκειμένων με αυτισμό με τις αποδόσεις των Μ.Ο. των δύο τυπικά αναπτυσσόμενων υποκειμένων (με παραπλήσιο ΜΜΕ).

	ΡΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΔΗΛΩΝΟΥΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑ				ΡΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΔΕ ΔΗΛΩΝΟΥΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑ	
	ΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ		ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΠΟΙΗΜΕΝΟΣ ΤΥΠΟΣ		ΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ	
	Με ΠΦ	Χωρίς ΠΦ	Με ΠΦ	Χωρίς ΠΦ	Με ΠΦ	Χωρίς ΠΦ
Υποκ.να με αυτισμό	4/6, 67%	3/6, 50%	3/6, 50%	3/6, 50%	2/4, 50%	2/4, 50%
Υποκ.να με ίδιο ΜΜΕ	3/6, 50%	5/6, 83%	4/6, 67%	5/6, 83%	3/4, 75%	2/4, 50%

Λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα του παραπάνω πίνακα και όσον αφορά τον ρηματικό τύπο των ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια με την προθετική φράση να είναι παρούσα, φαίνεται να υπερτερούν (με μία μόλις σωστή απάντηση) τα υποκείμενα της ομάδας με αυτισμό. Τα ποσοστά και των δύο ομάδων δείχνουν πως λογικά έχει ξεκινήσει η κατανόηση του τύπου αυτού με την ομάδα των υποκειμένων με αυτισμό να προηγείται με ελάχιστη διαφορά. Η διαφορά αυτή, θα μπορούσε να αποδοθεί στο μεγαλύτερο Μ.Ο. της ηλικίας των υποκειμένων με αυτισμό. Πιθανό, τα υποκείμενα με αυτισμό έχουν παραμείνει στάσιμα στη προσπάθεια κατανόησης του συγκεκριμένου τύπου, περισσότερο χρόνο από ότι τα υποκείμενα με ίδιο ΜΜΕ. Αναφορικά τώρα με τον ρηματικό τύπο των ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια και με την προθετική φράση απούσα, η ομάδα των τυπικά αναπτυσσόμενων υποκειμένων με ίδιο ΜΜΕ προηγείται αισθητά, δείχνοντας πως ο τύπος έχει κατακτηθεί, έναντι της ομάδας των υποκειμένων με αυτισμό της οποίας η απόδοση υποδεικνύει μία πιθανή έναρξη κατανόησης του τύπου αλλά αν ληφθεί υπόψη και το γεγονός πως υποκείμενα με αυτισμό διαφορετικής χρονολογικής ηλικίας αποδίδουν το ίδιο- χωρίς να παρατηρείται δηλαδή βελτίωση καθώς η ηλικία αυξάνεται- θα μπορούσε να ειπωθεί πως ενδεχομένως ο τύπος να μην κατανοείται ποτέ απλά να φτάνει το υποκείμενο έως ένα σημείο και από εκεί και πέρα να είναι στάσιμο. Όσον αφορά τον επιθετικοποιημένο τύπο με την ΠΦ να είναι παρούσα, η ομάδα των υποκειμένων με ίδιο ΜΜΕ προηγείται με μία σωστή απάντηση διαφορά της ομάδας των υποκειμένων με αυτισμό. Η απόδοση της ομάδας με ίδιο ΜΜΕ (4/6 σωστές απαντήσεις) υποδεικνύει πως έχει ήδη ξεκινήσει η κατάκτηση του τύπου κάτι που επιβεβαιώνεται και από τις ηλικίες κατάκτησης όπως αναφέρονται στη πτυχιακή της Δρίβα. Αντίθετα, η απόδοση της ομάδας των υποκειμένων με αυτισμό (3/6 σωστές απαντήσεις), όπως προαναφέρθηκε και παραπάνω, δείχνει πιθανή έναρξη της κατανόησης του τύπου με υπόνοιες στασιμότητας χωρίς να επέλθει η πλήρης κατανόηση. Σχετικά με τον επιθετικοποιημένο τύπο με την ΠΦ να είναι απούσα, η ομάδα των υποκειμένων με ίδιο ΜΜΕ προηγείται ξανά. Επαναλαμβάνεται η ίδια κατάσταση με πριν, εξάγοντας το αποτέλεσμα από την απόδοση των υποκειμένων με ίδιο ΜΜΕ να έχει σχεδόν κατακτήσει τον τύπο (με 5/6 σωστές απαντήσεις)- κάτι που επιβεβαιώνεται και από τις ηλικίες κατάκτησης όπως

αναφέρονται στη πτυχιακή της Δρίβα- και την ομάδα των υποκειμένων με αυτισμό να βρίσκεται στην διαδικασία έναρξης κατανόησης. Αναφορικά με τον ρηματικό τύπο των ρημάτων που δε δηλώνουν ενέργεια και με την ΠΦ να είναι παρούσα, η ομάδα των υποκειμένων με ίδιο MME προηγείται (με 3/4 σωστές απαντήσεις) κάτι το οποίο όπως έχει προαναφερθεί, δεν επιβεβαιώνεται από την πτυχιακή της Δρίβα. Η ομάδα των υποκειμένων με αυτισμό, αποδίδει με 2/4 σωστές απαντήσεις, χωρίς να αφήνει περιθώρια η απόδοση αυτή για καμία υπόθεση κατανόησης αλλά και έναρξης καθώς ο παράγοντας τύχη εδώ θα μπορούσε να είναι παρών. Τέλος, όσον αφορά τον ρηματικό τύπο των ρημάτων που δε δηλώνουν ενέργεια και όταν η ΠΦ είναι απύσα, οι δύο ομάδες έχουν την ίδια απόδοση (2/4 σωστές απαντήσεις) κάτι που επιβεβαιώνεται για την ομάδα των υποκειμένων με ίδιο MME από την πτυχιακή της Δρίβα. Από την άλλη όσον αφορά την ομάδα των υποκειμένων με αυτισμό, όπως αναφέρθηκε και πριν, δε δίνονται περιθώρια για εξαγωγή συμπερασμάτων.

Αν κρίνουμε λοιπόν από τον παραπάνω πίνακα, φαίνεται η ομάδα των υποκειμένων με αυτισμό να προηγούνται μονάχα σε έναν τύπο των ρημάτων και πιο συγκεκριμένα στον ρηματικό τύπο των ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια και με την ΠΦ να είναι παρούσα. Όπως προαναφέρθηκε και παραπάνω, ο συγκεκριμένος τύπος είναι ο δεύτερος μετά τον επιθετικοποιημένο των ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια, που κατακτάται από τα παιδιά με τυπική ανάπτυξη, κοντά στα 4 έτη(Δρίβα, 2005). Πιθανό ο επιθετικοποιημένος τύπος ακόμη και των ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια να δυσκολεύει τα υποκείμενα με αυτισμό και για το λόγο αυτό, αποδίδουν καλύτερα σε ένα τύπο (το ρηματικό) που κατανοείται ευκολότερα. Σε όλες τις υπόλοιπες περιπτώσεις, μειονεκτούν.

Στο σημείο αυτό λαμβάνοντας υπόψη συνολικά την απόδοση των υποκειμένων με αυτισμό, κρίνοντάς τα σαν ομάδα και έχοντας κατά νου τους στόχους του πειράματος, σελίδα 35, εξάγονται τα εξής συμπεράσματα:

- ◇ Η μορφή η οποία φαίνεται να κατανοείται νωρίτερα/ευκολότερα είναι η ρηματική μορφή των ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια όταν η προθετική φράση είναι παρούσα. Το ποσοστό (4/6 σωστές απαντήσεις), δεν δηλώνει απόλυτη επιτυχίας ως προς την κατανόηση.

- ◇ Το είδος στο οποίο πηγαίνει καλύτερα η ομάδα των υποκειμένων με αυτισμό, είναι τα ρήματα που δηλώνουν ενέργεια με ελάχιστη διαφορά από τα ρήματα που δε δηλώνουν ενέργεια. Η απόδοση της ομάδας των υποκειμένων με αυτισμό, κυμαίνεται σε οριακά επίπεδα κάτι που κάνει αμφίρροπο το αν οι σωστές απαντήσεις οφείλονται σε ενδεχόμενη έναρξη κατανόησης του είδος των ρημάτων ή αν οφείλονται στο παράγοντα τύχη.
- ◇ Όσον αφορά το αν η ΠΦ ενισχύει ή όχι την κατανόηση της παθητικής φωνής, αναφορικά με την ομάδα των υποκειμένων με αυτισμό, παρατηρείται πως δεν υπάρχει σχεδόν καμία απολύτως διαφορά.
- ◇ Τέλος, οι αποδόσεις της ομάδας των υποκειμένων με αυτισμό (ως προς την χαμηλή απόδοση της ομάδας δηλαδή) δεν κυμαίνονται σε επίπεδα τέτοια ώστε να μπορούν να εξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με τις ηλικίες κατανόησης της κάθε συντακτικής δομής.

IV) Συμπεράσματα

Η παρούσα πτυχιακή εργασία, σκόπευε στη μελέτη και σύγκριση της συμπεριφοράς των υποκειμένων με αυτισμό και των τυπικά αναπτυσσόμενων υποκειμένων ως προς την κατανόηση της παθητικής φωνής. Πιο συγκεκριμένα, να ενισχύσει και την δική μας κατανόηση για το πώς αναπτύσσεται η παθητική φωνή στα υποκείμενα με αυτισμό, αλλά και γενικότερα οι συντακτικές τους ικανότητες – εξετάζοντας μη συντακτική δομή η οποία είναι σχετικά καλά μελετημένη σε φυσιολογικούς πληθυσμούς, και άρα μπορούμε να συγκρίνουμε με αξιόπιστο τρόπο τα αποτελέσματά μας. Τα νέα δεδομένα δίνουν τα εξής συμπεράσματα:

Ως προς την ηλικία

- Ø Όσον αφορά τις ομάδες ελέγχου που περιλάμβαναν τα τυπικά αναπτυσσόμενα υποκείμενα, αυτά συμβαδίζουν ως προς τη γλωσσική τους συμπεριφορά με τα αποτελέσματα της πτυχιακής εργασίας της

Δρίβα. Επιπλέον, ένα από τα υποκείμενα της ομάδας με ίδιο MME και ηλικίας 3;5, φαίνεται να τα πηγαίνει καλύτερα συγκριτικά με τα αποτελέσματα της Δρίβα στο ρηματικό τύπο των ρημάτων που δε δηλώνουν ενέργεια και όταν η ΠΦ είναι παρούσα, κάτι το οποίο σαφώς και δεν είναι ανησυχητικό.

- ∅ Τα υποκείμενα με αυτισμό απέδωσαν χειρότερα στις συγκρίσεις 1 προς 1 από τα φυσιολογικά. Το υποκείμενο 1 της ομάδας με αυτισμό τα πήγε καλύτερα από τα υπόλοιπα υποκείμενα με αυτισμό, διότι λαμβάνοντας υπόψη και τις ηλικίες κατάκτησης της παθητικής φωνής από τη πτυχιακή εργασία της Δρίβα, ακόμη και το φυσιολογικό υποκείμενο δεν είναι στην ηλικία την οποία έχει κατακτήσει την παθητική φωνή. Πιο συγκεκριμένα αναφορά γίνεται στα υποκείμενα 5;6 ετών (υποκείμενο με αυτισμό) και 5;7 ετών (υποκείμενο τυπικά αναπτυσσόμενο). Λαμβάνοντας υπόψη την χρονολογική ηλικία του τυπικά αναπτυσσόμενου υποκειμένου καθώς επίσης και τις ηλικίες κατάκτησης των τύπων της παθητικής όπως αναφέρονται στη πτυχιακή εργασία της Δρίβα, γίνεται αντιληπτό πως η απόδοση του υποκειμένου με αυτισμό δικαιολογείται κατά κάποιο τρόπο καθώς ούτε το τυπικά αναπτυσσόμενο έχει κατακτήσει όλους τους τύπους.

Ως προς το MME

a) MME τριών υποκειμένων με αυτισμό

- ∅ Τα αποτελέσματα βρίσκουν την ομάδα των υποκειμένων με ίδιο MME να προηγούνται στο ρηματικό τύπο με την ΠΦ απύσα, στον επιθετικοποιημένο τύπο με την ΠΦ όταν είναι παρούσα και απύσα των ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια και στον ρηματικό τύπο των ρημάτων που δε δηλώνουν ενέργεια όταν η ΠΦ είναι παρούσα. Στον δε ρηματικό τύπο των ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια και όταν η ΠΦ είναι παρούσα, τα υποκείμενα της ομάδας με αυτισμό προηγούνται με μία μόλις σωστή απάντηση. Τέλος, ο ρηματικός τύπος των ρημάτων που δε δηλώνουν ενέργεια και όταν η ΠΦ είναι απύσα, βρίσκει τις δύο ομάδες να έχουν ίσα αποτελέσματα.

b) MME γύρω στα 5

Ø Τα αποτελέσματα βρίσκουν την ομάδα των υποκειμένων με ίδιο MME να προηγείται σε όλους τους τύπους εκτός από τον ρηματικό τύπο των ρημάτων που δε δηλώνουν ενέργεια και με την ΠΦ παρούσα στον οποίο το υποκείμενο με αυτισμό βρέθηκε να προηγείται με μία μόλις σωστή απάντηση (3/4).

Να σημειωθεί, πως σαφώς δεν είναι εφικτό να γενικεύσουμε τα συμπεράσματα της παρούσας μελέτης διότι το δείγμα είναι αρκετά περιορισμένο (4 υποκείμενα με αυτισμό, 7 παιδιά τυπικά αναπτυσσόμενα) και επιπλέον όπως εξάγεται από την παρατήρηση των αποδόσεων των υποκειμένων, το κάθε υποκείμενο με αυτισμό είναι διαφορετικό επιβεβαιώνοντας κατά αυτό τον τρόπο το γεγονός ότι το κάθε υποκείμενο ανήκει σε διαφορετικό σημείο του φάσματος του αυτισμού. Η αύξηση του δείγματος των 3 ομάδων θα μπορούσε αναμφίβολα να δώσει περισσότερα και πιο αξιόπιστα συμπεράσματα για όλα όσα μελετήθηκαν παραπάνω. Επιπλέον αυξημένο δείγμα των υποκειμένων με αυτισμό της ίδιας όμως ηλικίας, θα μας έδινε τη δυνατότητα να ελέγξουμε τι συμβαίνει σε υποκείμενα με αυτισμό ίδιας χρονολογικής ηλικίας και πόσο εξαρτάται η γλωσσική τους συμπεριφορά από την ηλικία ή/και το (πιθανώς διαφορετικό) MME.

Σε γενικές γραμμές όμως, μπορούμε να πούμε αναμφισβήτητα ότι τα υποκείμενα με αυτισμό αποδίδουν σαφώς χειρότερα από τα τυπικώς αναπτυσσόμενα. Τα τρία μεγαλύτερα υποκείμενα με αυτισμό με τις αποδόσεις τους(οι οποίες δε συμβαδίζουν καθόλου με την ηλικία τους), επιβεβαιώνουν τις έρευνες που τα θέλουν να παρουσιάζουν συντακτικές δυσκολίες (Perovic et al 2007).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βογινδρούκας, Ι. 2005. 'Πραγματολογικές δεξιότητες σε παιδιά με αυτισμό', *Περιοδικό Ψυχολογίας ΕΛΨΕ* 12: 276-292.
- Βογινδρούκας, Ι. 2005. 'Διαταραχές επικοινωνίας και λόγου στον αυτισμό-Εναλλακτικά συστήματα επικοινωνίας'. *Διεπιστημονική προσέγγιση αυτισμός*, 17-33.
- Baltaxe, C. A. M. 1977. 'Pragmatic Deficit in the language of autistic adolescents.' *Journal of Pediatrics Psychology* 2: 176-180.
- Bates, E., Benigni, L., Bretherton, I., Camaioni, L., & Volterra, V., 1977. 'From gesture to The first word: On cognitive and social prerequisites.' In M. Lewis & L. Rosenblum (Eds.), *Interaction, conversation, and The development of Language*. New York: Wiley, pp. 247-307.
- Bloom & Lahey 1978. Bloom and Lahey model. Ανάκτηση 12/02/2010, από <http://www.slc.cambridgeshire.nhs.uk/default.asp?id=11>.
- Bruner, J. 1974/75. 'From communication to Language: A psychological perspective.' *Cognition* 3: 225-287.
- Churchill, D. W. 1972. 'The relationship of early infantile autism and Developmental language disorders of childhood.' *Journal of Autism and Child Schizophrenia* 2: 182-197.
- Δρίβα, Ε. 2005. *Ήπαθητική δομή στην πρώιμη γλώσσα: Επαναθεώρηση*. Πτυχιακή εργασία, ΑΤΕΙ Πατρών.
- Eales, J. M. 1993. 'Pragmatic impairment in adults with childhood Diagnosis of Autism or Developmental Receptive Language Disorder.' *Journal of Autism and Developmental Disorders* 4: 593-617.
- Frith, U. 1989 . 'A new look at Language and Communication in Autism.' *British Journal of Disorders of Communication* 24: 123-150.
- Godglass & Kaplan 1983. *Neuropathologies of Language and Cognition*. *Specific Syndromes: The non fluent Aphasias*.
- Grodzinsky, Y. 2000. 'The neurology of syntax: Language use without Broca's area.' *Behavioral and brain sciences* 23: 1-71.
- Jordan, R. 1996. *Autism: An Introduction Handbook for Practitioners*. University of Birmingham: School of Education.

- Kjelgaard, M. & H. Tager-Flusberg 2001. 'An investigation of Language impairment and autism: implications for genetic subgroups.' *Language and Cognitive Processes* 16: 287-308.
- Leinonen, E. , & Kerbel, D. 1999. 'Relevance Theory and pragmatic impairment.' *Journal Language and Communication Disorders* 4: 367-390.
- MacKay G., and Anderson C. 2002. *Pragmatic Difficulties of Communication*. London: David Fulton Publishers.
- Mc Tear, M. F. & Conti- Ramsden, G. 1992. *Pragmatics Disability in Children*. London: Whurr Publishers LTD.
- Morris, C. W. 1971. *Writings on The General Theory of Signs*. Mouton: The Hague.
- Perovic, A., N. Modyanova & K. Wexler 2007. 'Investigations of grammar and comprehension strategies in autism spectrum disorders: knowledge of passives'. Paper presented at Autism Consortium 2007.
- Perovic, A., N. Modyanova & K. Wexler 2007. 'Knowledge of c-command and A-movement in children and adolescents with autism and with Asperger syndrome.' Paper presented at the 2007 Generative Approaches to Language Acquisition Conference, Universitat Autònoma de Barcelona.
- Plauch, C., 2007. 'Identification and Evaluation of Children with Autism Spectrum Disorders. Official Journal Of The American Academy Of Pediatrics 120, pp.1183-1215. Ανάκτηση 18/02/2010, από <http://pediatrics.aappublications.org/cgi/content/full/120/5/1183>.
- Roberts, J.A., M.L. Rice & H. Tager-Flusberg 2004. 'Tense marking in children with autism.' *Applied Psycholinguistics* 25: 429-448.
- Searle, J. 1969. *Speech acts: An essay in the philosophy of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Terzi, A., Driva, E. 2007. 'Children's Passives and the theory of Grammar', *Generative Approaches to Language Acquisition, Cambridge Scholar Publishers*, pp.188-198., .
- Terzi, A., Wexler, K. 2002. 'A-Chains and S-Homophones in Children's Grammar: Evidence from Greece Passives.' *In Proceedings of NELS 32*, pp. 110-137.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΟΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΣΠΡΩΧΝΩ

- 1a. Ο Γιαννάκης σπρώχνεται από τη Μαρία
- 1b. Ο Γιαννάκης είναι σπρωγμένος από τη Μαρία
- 1c. Ο Γιαννάκης σπρώχνεται
- 1d. Ο Γιαννάκης είναι σπρωγμένος

ΤΑΪΖΩ

- 2a. Η Μαρία ταΐζεται από το Γιαννάκη
- 2b. Η Μαρία είναι ταϊσμένη από το Γιαννάκη
- 2c. Η Μαρία ταΐζεται
- 2d. Η Μαρία είναι ταϊσμένη

ΦΙΛΑΩ

- 3a. Ο Γιαννάκης φιλιέται από τη Μαρία
- 3b. Ο Γιαννάκης είναι φιλημένος από τη Μαρία
- 3c. Ο Γιαννάκης φιλιέται
- 3d. Ο Γιαννάκης είναι φιλημένος

ΧΤΥΠΑΩ

- 4a. Η Μαρία χτυπιέται από το Γιαννάκη
- 4b. Η Μαρία είναι χτυπημένη από το Γιαννάκη
- 4c. Η Μαρία χτυπιέται
- 4d. Η Μαρία είναι χτυπημένη

ΚΛΩΤΣΑΩ

- 5a. Η Μαρία κλωτσιέται από το Γιαννάκη
- 5b. Η Μαρία είναι κλωτσημένη από το Γιαννάκη
- 5c. Η Μαρία κλωτσιέται
- 5d. Η Μαρία είναι κλωτσημένη

ΚΥΝΗΓΑΩ

- 6a. Η Μαρία κυνηγιέται από το Γιαννάκη
- 6b. Η Μαρία είναι κυνηγημένη από το Γιαννάκη
- 6c. Η Μαρία κυνηγιέται
- 6d. Η Μαρία είναι κυνηγημένη

ΒΛΕΠΩ

- 7a. Ο Γιαννάκης βλέπεται από τη Μαρία
- 7b. Ο Γιαννάκης βλέπεται

ΑΚΟΥΩ

- 8a. Ο Γιαννάκης ακούγεται από τη Μαρία
- 8b. Ο Γιαννάκης ακούγεται

ΜΥΡΙΖΩ

- 9a. Ο Γιαννάκης μυρίζεται από τη Μαρία
- 9b. Ο Γιαννάκης μυρίζεται

ΑΓΑΠΑΩ

- 10a. Η Μαρία αγαπιέται από το Γιαννάκη
- 10b. Η Μαρία αγαπιέται

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Όνομ/μο:

Ημερ/νία Γέννησης:

Ηλικία:

Ομάδα:

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	ΕΙΚΟΝΑ 1	ΕΙΚΟΝΑ 2	ΕΙΚΟΝΑ 3
1a. Σε ποια εικόνα ο Γιαννάκης σπρώχνεται από τη Μαρία;			
2c. Σε ποια εικόνα η Μαρία ταΐζεται;			
7a. Σε ποια εικόνα ο Γιαννάκης βλέπεται από τη Μαρία;			
5c. Σε ποια εικόνα η Μαρία κλωτσιέται;			
4a. Σε ποια εικόνα η Μαρία χτυπιέται από το Γιαννάκη;			
8b. Σε ποια εικόνα ο Γιαννάκης ακούγεται;			
1b. Σε ποια εικόνα ο Γιαννάκης είναι σπρωγμένος από τη Μαρία;			
2d. Σε ποια εικόνα η Μαρία είναι ταϊσμένη;			
9b. Σε ποια εικόνα ο Γιαννάκης μυρίζεται;			
4b. Σε ποια εικόνα η Μαρία είναι χτυπημένη από το Γιαννάκη;			
5d. Σε ποια εικόνα η Μαρία είναι κλωτσημένη;			
10a. Σε ποια εικόνα η Μαρία αγαπιέται από το Γιαννάκη;			
1c. Σε ποια εικόνα ο Γιαννάκης σπρώχνεται;			
3a. Σε ποια εικόνα ο Γιαννάκης φιλιέται από τη Μαρία;			
7b. Σε ποια εικόνα ο Γιαννάκης βλέπεται;			
6a. Σε ποια εικόνα η Μαρία κυνηγιέται από το Γιαννάκη;			
4c. Σε ποια εικόνα η Μαρία χτυπιέται;			
8a. Σε ποια εικόνα ο Γιαννάκης ακούγεται από			

τη Μαρία;			
1d. Σε ποια εικόνα ο Γιαννάκης είναι σπρωγμένος;			
3b. Σε ποια εικόνα ο Γιαννάκης είναι φιλημένος από τη Μαρία;			
4d. Σε ποια εικόνα η Μαρία είναι χτυπημένη;			
6b. Σε ποια εικόνα η Μαρία είναι κυνηγημένη από το Γιαννάκη;			
10b. Σε ποια εικόνα η Μαρία αγαπιέται;			
2a. Σε ποια εικόνα η Μαρία ταΐζεται από το Γιαννάκη;			
3c. Σε ποια εικόνα ο Γιαννάκης φιλιέται;			
5a. Σε ποια εικόνα η Μαρία κλωτσιέται από το Γιαννάκη;			
6c. Σε ποια εικόνα η Μαρία κυνηγιέται;			
2b. Σε ποια εικόνα η Μαρία είναι ταΐσμένη από το Γιαννάκη;			
3d. Σε ποια εικόνα ο Γιαννάκης είναι φιλημένος;			
9a. Σε ποια εικόνα ο Γιαννάκης μυρίζεται από τη Μαρία;			
5b. Σε ποια εικόνα η Μαρία είναι κλωσημένη από το Γιαννάκη;			
6d. Σε ποια εικόνα η Μαρία είναι κυνηγημένη;			

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ

Παράδειγμα ρηματικού τύπου ρημάτων που δε δηλώνουν ενέργεια με την Προθετική Φράση παρούσα:

Σε ποια εικόνα Ο Γιαννάκης ακούγεται από τη Μαρία

Παράδειγμα επιθετικοποιημένου τύπου ρημάτων που δηλώνουν ενέργεια με την Προθετική Φράση απύουσα.

Σε ποια εικόνα Ο Γιαννάκης είναι φιλημένος.

